

Конституційний Суд України
01033, м. Київ, вул. Жилянська, 14

Суб'єкт права на конституційне подання:
56 народних депутатів України

Уповноважені представники суб'єкта права на конституційне подання за дорученням:
Тимошенко Юлія Володимирівна,
народний депутат України,
(посвідчення № 162),
вул. Грушевського, 5, м. Київ, 01008,

Власенко Сергій Володимирович,
народний депутат України
(посвідчення № 170),
вул. Садова, 3а, кім. 514, м. Київ, 01008,

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань», «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України, а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України»

Відповідно до пункту 1 частини першої, частини другої статті 150 Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141*) (далі – Конституція; Основний Закон), статей 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII (*Відомості Верховної Ради України, 2017 р.,*

№ 35, стор. 6, ст. 376) (далі – Закон України «Про Конституційний Суд України») суб'єкт права на конституційне подання – 56 народних депутатів України звертаються до Конституційного Суду України з письмовим клопотанням:

1) визнати такими, що не відповідають преамбулі, статті 1, частині першій статті 2, частинам другій, четвертій статті 5, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 17, частині першій статті 38 Конституції України:

положення пунктів 5, 6, 11 – 14, абзацу першого пункту 19, пункту 20 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII (Відомості Верховної Ради, 2017, № 35, ст.376) (далі – Закон України «Про Конституційний Суд України»);

положення частини двадцять третьої статті 9-1, пунктів 23-1, 23-2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII (Відомості Верховної Ради, 2017, № 7-8, ст.50) (далі – Закон України «Про Вищу раду правосуддя»);

положення пунктів 50, 51 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (Відомості Верховної Ради, 2016, № 31, ст.545) (далі – Закон України «Про судоустрій і статус суддів»);

положення частин четвертої, п'ятої статті 8, статті 9, пунктів 8 – 12, 14, 15 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII (Відомості Верховної Ради, 2018, № 24, ст.212) (далі – Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»);

положення підпунктів 1, 2, 5 пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII (Відомості Верховної Ради, 2015, № 36, ст.360) (далі – Закон України «Про Рахункову палату»);

положення абзаців першого – третього, восьмого, дев'ятого, тринадцятого частини третьої, абзаців першого – третього частини четвертої статті 7, абзаців другого, третього, шостого частини сьомої статті 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII (Відомості Верховної Ради, 2014, № 47, ст.2051) (далі – Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»);

положень частини другої, абзацу другого частини четвертої, абзацу першого частини п'ятої статті 6, абзаців другого, третього частини четвертої статті 14 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056) (далі – Закон України «Про запобігання корупції»);

положень абзацу другого частини десятої статті 8-1, абзаців другого – четвертого частини першої, абзаців першого – третього, п'ятого, тринадцятого, тридцять четвертого, тридцять п'ятого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (*Відомості Верховної Ради, 2015, № 2-3, ст.12*) (далі – Закон України «Про прокуратуру»);

положень абзаців першого – сьомого частини третьої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII (*Відомості Верховної Ради, 2016, № 6, ст.55*) (далі – Закон України «Про Державне бюро розслідувань»);

положень абзаців другого, четвертого, п'ятого частини дев'ятої статті 570-1, абзаців першого – четвертого частини третьої, абзацу восьмого частини четвертої, абзаців першого – третього частини п'ятої статті 570-2, абзаців першого – четвертого, шостого частини другої статті 572-3 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (*Відомості Верховної Ради України, 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552*) (далі – Митний кодекс України), абзаців одинадцятого – тринадцятого, вісімнадцятого – двадцятого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» від 17 вересня 2024 року № 3977-IX (*Голос України, від 18.10.2024, № 148*) (далі – Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»);

2) визнати такими, що не відповідають частині п'ятій статті 83, частинам другій, третій статті 84, частинам другій, третій статті 88, статті 91, частині першій статті 93 Конституції України Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» від 13 липня 2021 року № 1629-IX (*Відомості Верховної Ради, 2021, № 40, ст.326*) та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» від 14 липня 2021 року № 1635-IX (*Відомості Верховної Ради, 2021, № 38, ст.320*);

3) визнати таким, що не відповідає частини другій статті 84, статті 91, частині першій статті 93 Конституції України, Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України» від 30 жовтня 2024 № 4042-IX (*Голос України, від 18.12.2024, № 191*).

Звернення з конституційним поданням обумовлено тим, що у процесі реформування державних органів України до формування ключових інституцій, зокрема антикорупційних, правоохоронних та судових органів, а також

здійснення контролю за їх діяльністю на системній основі почали залучатися міжнародні експерти.

Наведені вище положення законодавчих актів, які впровадили участь іноземних громадян і міжнародних організацій у формуванні та моніторингу діяльності державних органів, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх відповідності нормам Конституції України, зокрема тим, що гарантують народовладдя та суверенітет України.

Український народ є суверенним джерелом влади та володарем прав на формування й управління своєю державою, що закріплено в Конституції України (стаття 5). Право народу самостійно визначати свою державну політику та обирати своїх представників до органів влади є основою демократичного устрою країни.

Це право має особливу важливість у період воєнного стану, коли народ України захищає не тільки свою незалежність, а й фундаментальні європейські цінності, такі як свобода, людська гідність та право на самовизначення. Під час збройної агресії український народ довів свою відданість цим цінностям, об'єднавшись у збройній боротьбі та ставши на захист демократії. Це яскраво свідчить про його здатність приймати відповідальні рішення, управляти своєю державою та обирати своє майбутнє без зовнішнього втручання.

Протягом останніх десятиліть Україна продемонструвала високу політичну зрілість: від референдуму за незалежність у 1991 році до реформаторських процесів, спрямованих на зміцнення демократичних інституцій та підвищення прозорості державного управління.

У воєнний час участь іноземних експертів у формуванні українських державних органів може розглядатися як обмеження національного суверенітету і свідчить про недовіру до народу, який із надзвичайною відповідальністю і самовіддачею захищає не лише територіальну цілісність України, але й цінності, що лежать в основі сучасної Європи. Досвід управління в умовах війни показує, що українці мають не лише силу, але й розуміння своєї відповідальності перед майбутніми поколіннями, а отже, здатні самостійно формувати та зміцнювати державні інститути.

Важливо підкреслити, що демократичні реформи в Україні можуть і повинні здійснюватися за участі українських фахівців та громадянського суспільства, яке за роки незалежності стало невід'ємною частиною механізму громадського контролю. Іноземні експерти можуть виконувати консультативну роль, але кінцеві рішення повинні прийматися національними органами, аби забезпечити стійкість і легітимність державних інституцій в очах самого Українського народу.

Таким чином, Український народ – не менш вартісний і здатен самостійно приймати рішення щодо управління державою, особливо в умовах, коли він власними зусиллями й самопожертвою захищає незалежність, свободу та право на самовизначення.

Водночас покладання частини функцій із формування ключових державних інституцій на міжнародних експертів фактично призводить до

обмеження права Українського народу на управління власною державою. Це також створює небезпеку порушення державного суверенітету України, що є фундаментальним принципом її існування як незалежної держави.

Така практика призвела до істотного зменшення контролю України над власними державними процесами та органами, а в разі її продовження або поширення – зможе спричинити втрату державного суверенітету та державності України в цілому.

Такі висновки обґрунтовуються наступним.

1. ЩОДО НЕВІДПОВІДНОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ «ПРО КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ», «ПРО ВИЩУ РАДУ ПРАВОСУДДЯ», «ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ», «ПРО ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ», «ПРО РАХУНКОВУ ПАЛАТУ», «ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ», «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ», «ПРО ПРОКУРАТУРУ», «ПРО ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ», «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ ТА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНИХ ОРГАНІВ» ТА МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Декларацією про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, затвердженою резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року (*Електронний ресурс, режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text*), передбачено, що в силу принципу рівності та самовизначення народів усі народи мають право вільно визначати без втручання ззовні свій політичний статус та реалізовувати свій економічний, соціальний та культурний розвиток, і кожна держава зобов'язана поважати таке право відповідно до положень Статуту ООН. Створення суверенної та незалежної держави або встановлення будь-якого політичного статусу, вільно визначеного народом, є формою реалізації цим народом права на самовизначення.

Крім того, у Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі (1975 року) зазначено, що «держави-учасниці поважатимуть суверенну рівність та унікальність одна одної, а також всі права, що стосуються їх суверенітету й обумовлені ним, включаючи право на юридичну рівність, територіальну цілісність, свободу і політичну незалежність. Вони також поважатимуть право один одного вільно вибирати і розвивати свої політичні, соціальні, економічні і культурні системи, рівно як і право встановлювати свої закони і адміністративні правила» (*Електронний ресурс, режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MU75010>*).

Реалізуючи загально визнані права народів та націй на самовизначення, Верховна Рада Української РСР 16 липня 1990 року у Декларації про державний суверенітет України (*Відомості Верховної Ради УРСР, 1990, № 31,*

ст.429) проголосила державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах, а Постановою від 24 серпня 1991 року № 1427-XII – затвердила Акт проголошення незалежності України (*Відомості Верховної Ради України, 1991, № 38, ст.502*), яким задекларувала незалежність та самостійність Української держави.

28 червня 1996 року Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей ухвалила Основний Закон України – Конституцію України.

Преамбулою Конституції України закріплено прагнення розвивати і зміцнювати Україну як демократичну, соціальну, правову державу, піклуватися про зміцнення громадянської злагоди на землі України.

Стаття 1 Конституції України передусім проголошує Україну як суверенну і незалежну державу, що з огляду на визначальність цих ознак для самого існування і повноцінного функціонування держави є цілком закономірним.

За змістом *частини першої статті 2 Конституції України* **суверенітет України має необмежений характер** – поширюється на всю територію України, що відповідно не передбачає жодних обмежень суверенітету і за іншими ознаками. Тобто у межах території України верховенство, повнота й неподільність державної влади апріорі не можуть піддаватися жодним утискам чи обмеженням.

Суверенітет – це одна з істотних ознак держави, її можливість повноправно здійснювати внутрішню політику та вирішувати зовнішньополітичні справи, не допускати втручання в свою діяльність іноземних держав та інших внутрішньодержавних сил (організацій).

У свою чергу, державний суверенітет – це обумовлена волею народу політико-правова властивість держави, що полягає у верховенстві, повноті й неподільності державної влади стосовно будь-якої іншої влади в суспільстві та незалежності від будь-якої іншої влади за її межами.

У демократичній державі саме народ визнається носієм суверенітету і єдиним джерелом влади, яку він може здійснювати безпосередньо або через органи державної влади. Тому наявність суверенітету для державної влади є необхідною передумовою реалізації органами державної влади покладених на них завдань і функцій.

Водночас згідно з *частиною першою статті 17 Конституції України* захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної й інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою усього Українського народу.

Суверенітет держави, тобто державний суверенітет, похідний від народного суверенітету. При цьому, народний і державний суверенітет настільки взаємозв'язані, що неможлива повна реалізація народом суверенітету без наявності держави і, навпаки, процвітання розвинутої демократичної держави, яка не визнає так чи інакше суверенітету свого народу.

Конституція України носієм суверенітету й єдиним джерелом влади в Україні визнає її народ (*частини друга статті 5*) – громадяни України усіх національностей (*Преамбула Основного Закону України*). Ніхто не може узурпувати державну владу (*частина четверта статті 5*).

Зміст конституційних норм дає підстави для висновку, що суверенітет Української держави випливає з народного суверенітету, оскільки народ є носієм і джерелом суверенітету в державі, і саме волевиявлення народу породжує державну владу. Водночас народ є гарантом державного суверенітету, оскільки будь-яке обмеження незалежності держави чи верховенства влади означає порушення інтересів народу, а, отже, створює передумови внутрішніх чи міжнародних конфліктів.

Саме тому *стаття 38 Конституції України* закріпила право брати участь в управлінні державними справами, обирати та бути обраним, зокрема, до органів державної влади саме за громадянами України.

Таким чином, *стаття 38 Основного Закону України* підкреслює важливість громадянства як юридичного зв'язку між особою та державою, який є основою для реалізації виборчих прав і доступу до управлінських посад. Встановлюючи це право лише для громадян, Конституція України сприяє збереженню національної ідентичності, політичної стабільності та захисту інтересів народу України, виключаючи можливість впливу на державні рішення з боку осіб, які не мають правового зв'язку з державою.

Зазначені положення Конституції України кореспондуються з міжнародно-правовими стандартами, що передбачені в Загальній декларації прав людини 1948 року (пункти 1 та 2 статті 21, які передбачають, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників; кожна людина має право рівного доступу до державної служби у своїй країні) (*Офіційний вісник України, 2008 р., № 93, стор. 89, стаття 3103, код акта 45085/2008*) та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року (*стаття 25*) (*режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text*), відповідно до якої кожний громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, і без необґрунтованих обмежень право і можливість: брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців; допускатися у своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Положеннями загальновизнаних міжнародних документів з прав людини за громадянином певної держави передбачена гарантована можливість на участь в управлінні своєю державою. З положень вказаних документів випливає, що таке право належить громадянам відповідної держави.

Наявність у Конституції України вказаного механізму доступу до управління державними справами виключно громадянами України є гарантією народного суверенітету, основних засад демократії, забезпечення проведення державної політики в інтересах Українського народу.

Отже, право на участь в управлінні державними справами є комплексним конституційним правом, яке фактично інтегрує усі політичні права і свободи громадян, що гарантовані Конституцією і законами України. Це право є загальновизнаним політичним правом, яке гарантується громадянам України і реалізується через управління державними справами, участь у виборах і референдумах, можливість обирати і бути обраним до органів державної влади і місцевого самоврядування, рівний доступ до державної служби тощо.

У свою чергу участь в управлінні державними справами – це добровільна, активна діяльність громадян, пов'язана з реалізацією правомочностей, гарантованих Конституцією і законами України, спрямована на формування державної політики, прийняття рішень загальнодержавного або місцевого значення, контроль за їхнім виконанням тощо.

При цьому важливо акцентувати увагу, що за змістом частини першої статті 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, як і громадяни України, **за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.**

Незважаючи на відсутність у статті 38 Конституції України застереження щодо можливості реалізації права брати участь в управлінні державними справами, обирати і бути обраним до органів державної влади і місцевого самоврядування іноземцями і особами без громадянства, це впливає з конституційної сутності цих прав. Як зазначалося, наведені права належать до політичних прав і свобод і можуть бути гарантовані лише учасникам політичної спільноти, яка утворює певну державу.

У Рішенні від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 в справі № 1-5/2005 (*Офіційний вісник України, 2005 р., № 41, стор. 31, стаття 2605, код акта 34045/2005*) Конституційний Суд України вказав, що положення «носієм суверенітету... є народ» закріплює принцип народного суверенітету, згідно з яким влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною, тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють владу в Україні, що походить від народу.

З огляду на зазначене право брати участь у формуванні органів державної влади, тим більше конституційних органів, здійсненні контролю за діяльністю таких органів за Основним Законом України мають виключно громадяни України, а не іноземці.

Водночас обмеження державного суверенітету чи зміна способу реалізації громадянами народовладдя шляхом делегування владних повноважень іноземцям або міжнародним організаціям порушує конституційні гарантії участі в управлінні державними справами виключно громадян України – Український народ, як єдиного джерела влади в державі.

Міжнародні та іноземні організації, іноземці та особи без громадянства не є представниками народу України, не належать до народу України, а тому не є носіями державної влади в Україні.

Єдиним носієм державної влади в Україні – Українським народом також не делегувалися належні йому повноваження щодо формування (обрання) органів державної влади жодній міжнародній чи іноземній організації.

Водночас варто зазначити, що Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) у своєму висновку від 9 жовтня 2020 року № 999/2020 щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності Верховного Суду та органів суддівського врядування» (реєстр. № 3711) (*режим доступу: <https://rm.coe.int/venice-commission-opinion-on-daft-law-3711-ukr/1680a02b77>*) у частині можливості утворення для формування конституційного органу у системі правосуддя допоміжного органу за участі міжнародних організацій вказала, що «такі органи повинні бути створені на перехідний період до досягнення запланованих результатів. Постійне існування такої системи **може порушити питання конституційного суверенітету**» (п.42).

Основним Законом Держави Україну проголошено демократичною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (*стаття 1, частини перша, друга статті 8*).

При цьому, як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 у справі № 1-1/2018(2556/14) (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 41, стор. 77, стаття 1460, код акта 90232/2018*), Верховна Рада України, здійснюючи законодавче регулювання суспільних відносин, зобов'язана забезпечити верховенство Конституції України.

Разом з тим, як свідчить остання законодавча практика, особи, які не є громадянами України, у тій чи іншій формі залучаються до окремих процесів, які мають ознаки управління державними справами. Зокрема, це стосується включення представників міжнародних та іноземних організацій, як правило, іноземних громадян, до складу органів, які беруть безпосередню участь у формуванні органів державної влади або здійсненні контролю за їх діяльністю.

Так, вочевидь не відповідає наведеним вище положенням Конституції України запроваджене Верховною Радою України правове регулювання щодо залучення представників міжнародних та іноземних організацій – громадян інших держав до формування таких державних органів як:

1) КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ (КСУ)

Законом України «Про Конституційний Суд України» передбачено утворення *Дорадчої групи експертів «з метою сприяння суб'єктам призначення суддів Конституційного Суду в оцінюванні моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду» (ч. 1 ст. 10-2)*.

При цьому Дорадча група експертів наділяється широким спектром повноважень та відіграє ключову роль у формуванні КСУ. Так, до повноважень

Дорадчої групи належить (ч. 25 ст. 10-2 Закону України «Про Конституційний Суд України»):

- 1) розроблення та ухвалення Положення про Дорадчу групу експертів;
- 2) розроблення та ухвалення методології оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду. Дорадча група розробляє методологію оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права з урахуванням кращих міжнародних стандартів і практик (у тому числі щодо відбору суддів Європейського суду з прав людини, суддів Суду справедливості Європейського Союзу тощо);
- 3) розгляд, перевірка та аналіз документів кандидата на посаду судді Конституційного Суду, надісланих до Дорадчої групи, включно з конфіденційною інформацією і персональними даними, отримання іншої інформації, необхідної для здійснення повноважень Дорадчою групою, від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадян України, інших осіб;
- 4) звернення до кандидатів на посаду судді Конституційного Суду, а також будь-якої юридичної, фізичної особи, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, їх посадових осіб, будь-яких інших осіб, які є власниками або розпорядниками інформації, із запитом про надання пояснень, документів чи інформації з метою оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду;
- 5) проведення співбесіди із кандидатами на посаду судді Конституційного Суду відповідно до Положення;
- 6) оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду;
- 7) ухвалення вмотивованого рішення про оцінку відповідності моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду стосовно кожного кандидата, складання списку оцінених кандидатів та подання їх суб'єктам призначення;
- 8) здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.».

До того ж аналіз положень Закону України «Про Конституційний Суд України», що визначають порядок відбору кандидатур на посаду судді КСУ, свідчить, що саме Дорадча група експертів ухвалює остаточні обов'язкові для суб'єктів призначення суддів КСУ рішення щодо долі кандидатів на відповідну посаду. Так, кандидати, які отримали від Дорадчої групи експертів оцінку «не відповідає» за критерієм високих моральних якостей чи за рівнем компетентності у сфері права вважаються такими, що не пройшли відповідний етап конкурсного відбору з моменту оприлюднення Дорадчою групою експертів відповідного рішення, та в подальшому втрачають право на обрання суддею КСУ (ч. 4, 6 ст. 10-8 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

При цьому, Дорадча група експертів не лише відбирає кандидатів, які відповідають відповідним критеріям, але й ранжує їх, відокремлюючи «найкращих» кандидатів, які отримують першочергове право на обрання Верховною Радою України, від інших (ч. 7 ст. 10-8 Закону України «Про Конституційний Суд України», ч. 16 ст. 208-4 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI (*Відомості Верховної Ради України, 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133*)) (далі – Регламент).

Відтак **Дорадчу групу експертів правовий, статус якої визначено лише як органу для сприяння суб'єктам призначення суддів КСУ в оцінюванні кандидатів на відповідну посаду, наділено таким обсягом повноважень, що фактично перетворює цей суто допоміжний орган на самостійного суб'єкта добору суддів КСУ, який не лише здійснює оцінювання кандидатів на відповідну посаду, а й самостійно визначає методологію такого оцінювання. Дорадча група експертів бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади судді КСУ та формування переліку кандидатів на цю посаду, лише серед яких суб'єкти призначення мають право обирати.**

Згідно з частиною шостою статті 10-2 Закону України «Про Конституційний Суд України»:

«б. До складу Дорадчої групи входять:

- 1) одна особа, призначена Президентом України;*
- 2) одна особа, призначена Верховною Радою України;*
- 3) одна особа, призначена з іздом суддів України;*
- 4) одна особа, призначена Національною академією правових наук України;*
- 5) одна особа, призначена з іздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ;*
- б) одна особа, призначена зборами представників громадських об'єднань, які протягом останніх п'яти років здійснюють діяльність у сфері конституційної реформи та/або верховенства права, та/або захисту прав людини, та/або запобігання і протидії корупції.»*

Разом з тим, пунктами 5, 6, 11 – 14 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено особливий порядок утворення Дорадчої групи експертів протягом перехідного періоду добору – впродовж шести років з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України» 27 липня 2023 року № 3277-IX (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 88, ст.327*) (тобто до 20 серпня 2029 року):

«5. Протягом перехідного періоду добору до складу Дорадчої групи експертів входять:

одна особа, призначена Президентом України;

одна особа, призначена Верховною Радою України;

одна особа, призначена з їздом суддів України. Повноваження щодо призначення особи до першого складу Дорадчої групи експертів замість з їзду суддів України здійснює Рада суддів України;

одна особа, призначена Кабінетом Міністрів України за пропозицією Європейської комісії "За демократію через право";

дві особи, призначені Кабінетом Міністрів України за пропозиціями міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері конституційної реформи та/або верховенства права, та/або захисту прав людини, та/або запобігання і протидії корупції (далі - міжнародні організації).

б. Європейська комісія "За демократію через право", міжнародні організації можуть також пропонувати до складу Дорадчої групи експертів і громадян України.»;

«11. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин, протягом десяти днів з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України" звертається до Європейської комісії "За демократію через право" для отримання пропозиції стосовно кандидатури члена до першого складу Дорадчої групи експертів та його заступника, після чого передає отримані пропозиції Кабінету Міністрів України.

12. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин, спільно з Секретаріатом Кабінету Міністрів України протягом п'ятнадцяти днів з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України" формує перелік міжнародних організацій.

Протягом п'яти днів з дня складення відповідного переліку центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин, звертається до міжнародних організацій, включених до такого переліку, для отримання від них пропозицій стосовно кандидатур членів до першого складу Дорадчої групи експертів та їх заступників. Пропозиції передаються Кабінету Міністрів України.

У разі якщо міжнародні організації протягом тридцяти днів з дня отримання відповідного звернення не надали свої пропозиції стосовно кандидатури членів до першого складу Дорадчої групи експертів, їх заступників або запропонували недостатню їх кількість, додаткові пропозиції до першого складу Дорадчої групи експертів може надати Європейська комісія "За демократію через право".

У разі якщо міжнародні організації запропонували сукупно кількість кандидатів у члени Дорадчої групи експертів та їх заступників, яка є більшою

ніж дві особи, Кабінет Міністрів України приймає рішення про призначення двох кандидатів та обрання двох заступників із наданих пропозицій.

13. Кабінет Міністрів України протягом трьох днів з дня отримання відповідних пропозицій до першого складу Дорадчої групи експертів від Європейської комісії "За демократію через право" та міжнародних організацій видає розпорядження про призначення осіб до першого складу Дорадчої групи експертів та обрання їх заступників. Особа набуває статусу члена Дорадчої групи експертів з дня видання відповідного розпорядження.

14. Європейська комісія "За демократію через право", міжнародні організації одночасно із пропозиціями до першого складу Дорадчої групи експертів можуть надати список із пропозиціями заступників членів Дорадчої групи експертів. До списку включається один заступник на кожну посаду члена Дорадчої групи експертів.

Якщо член Дорадчої групи експертів, який має заступника, відведений (самовідведений), повноваження такого члена Дорадчої групи експертів щодо розгляду питань та голосування за ухвалення рішення Дорадчої групи здійснює його заступник, який відведенню (самовідведенню) не підлягає.

Якщо повноваження члена Дорадчої групи експертів, який має заступника, достроково припинено, за рішенням Дорадчої групи експертів такий заступник призначається на відповідну вакантну посаду члена Дорадчої групи експертів у межах строку повноважень такого члена.

Якщо всі заступники відмовилися від членства у Дорадчій групі експертів, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин, звертається до Європейської комісії "За демократію через право", міжнародних організацій відповідно для отримання додаткових пропозицій».

Аналіз наведених положень свідчить про запровадження включення до складу Дорадчої групи експертів не лише представників національних інституцій – громадян України, а й представників міжнародних та іноземних організацій, які можуть бути громадянами інших держав.

Більш того, пунктом 20 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» право вирішального голосу під час прийняття рішень Дорадчою групою експертів закріплено за членами такої групи, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями: «Протягом перехідного періоду добору Дорадча група експертів ухвалює рішення щонайменше чотирма голосами її членів, з яких принаймні двоє запропоновані міжнародними організаціями чи Європейською комісією "За демократію через право".

Якщо у зв'язку з однаковою кількістю голосів "за" і "проти" Дорадча група експертів не може ухвалити рішення, проводиться повторне голосування.

У разі однакової кількості голосів "за" і "проти" під час повторного голосування голоси трьох членів Дорадчої групи експертів, з яких принаймні

двоє запропоновані міжнародними організаціями чи Європейською комісією "За демократію через право", є вирішальними.».

Закріплення права вирішального голосу під час прийняття рішень Дорадчою групою експертів за членами такої групи, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних та іноземних організацій в процесі формування складу єдиного органу конституційної юрисдикції – КСУ.

Також згідно з абзацом першим пункту 19 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» *«Протягом перехідного періоду добору за запитом Дорадчої групи експертів для підтримки її діяльності та роботи її членів можуть бути залучені додаткові експерти, фахівці міжнародних організацій за рахунок коштів таких організацій.».*

Указаним положенням Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено участь у роботі органу, який відіграє суттєву роль у формуванні КСУ, експертів і фахівців лише міжнародних та іноземних організацій, робота яких до того ж оплачується за рахунок таких організацій. Наведене свідчить про дискримінацію українських експертів і фахівців, які позбавлені у таких спосіб брати участь у роботі Дорадчої групи експертів.

При цьому варто врахувати, що повноваження експертів і фахівців, які залучаються до роботи в Дорадчій раді експертів, а також їх відповідальність за наслідки своєї роботи положеннями Закону України «Про Конституційний Суд України» чітко не визначені, а лише окреслені загальною фразою про їх участь в Дорадчій групі експертів *«для підтримки її діяльності та роботи її членів».*

2) ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ (ВРП)

Законом України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено утворення *Етичної ради «з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності»* (ч. 1 ст. 9-1), яка наділяється широким спектром повноважень та відіграє ключову роль у формуванні ВРП.

Так, Етична рада для здійснення своїх повноважень (ч. 20 ст. 9-1):

«1) розробляє, затверджує та оприлюднює регламент роботи Етичної ради;

2) розробляє, затверджує та оприлюднює методологію оцінювання відповідності кандидата на зайняття посади члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності, показники відповідності критеріям такого оцінювання та засоби їх встановлення;

3) розглядає, вивчає та аналізує документи кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя, надіслані до Етичної ради;

4) збирає, перевіряє та аналізує інформацію про кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя, у тому числі конфіденційну інформацію з персональними даними, отриману від органів державної влади та органів

місцевого самоврядування, інформацію, отриману від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової інформації та інших джерел, необхідну для здійснення повноважень Етичної ради;

5) має право звертатися до кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя, а також спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, їх посадових осіб, будь-яких юридичних осіб щодо надання пояснень, документів чи інформації з метою перевірки кандидатів на посаду члена Вищої ради правосуддя.

Орган або особа, яка отримала запит Етичної ради, зобов'язані протягом десяти календарних днів з дня його отримання надати необхідні пояснення, інформацію та/або відповідні документи (їх копії);

б) формує список кандидатів для проходження співбесіди за результатами розгляду поданих кандидатами документів, результатів спеціальної перевірки і аналізу відповідної інформації з відкритих джерел;

7) проводить співбесіди з відібраними кандидатами;

8) ухвалює та оприлюднює на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя обґрунтований висновок щодо відповідності кожного кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності, складає та оприлюднює список кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання (призначення) на посаду члена Вищої ради правосуддя;

9) надсилає органу, що обирає (призначає) члена Вищої ради правосуддя, висновок щодо кожного кандидата та список кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання (призначення) на посаду члена Вищої ради правосуддя. Зазначений список має містити кількість кандидатур, яка щонайменше вдвічі перевищує кількість вакантних посад членів Вищої ради правосуддя;

10) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Для здійснення своїх повноважень членам Етичної ради надається право безоплатного та повного доступу до відкритих державних реєстрів, суддівських дос'є (дос'є кандидатів на посаду судді)».

До того ж аналіз положень Закону України «Про Вищу раду правосуддя», що визначають порядок обрання членів ВРП, свідчить, що саме Етична рада ухвалює остаточні обов'язкові для суб'єктів обрання членів ВРП рішення щодо долі кандидатів на відповідну посаду. Так, голосування проводиться виключно за кандидатів у члени ВРП, які включені до списку кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП (ч. 2 ст. 10, ч. 2 ст. 11, ч. 2 ст. 12, ч. 2 ст. 13 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Відтак Етичну раду, правовий статус якої визначено статтею 9-1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» лише як органу для сприяння відповідним органам у обранні (призначенні) членів ВРП, наділено таким обсягом повноважень, що фактично перетворює цей суто допоміжний

орган на самостійного суб'єкта добору членів ВРП, який не лише здійснює оцінювання кандидатів на відповідну посаду, а й самостійно визначає методологію такого оцінювання.

Таким чином, характер повноважень Етичної ради засвідчує, що вона бере участь в управлінні державними справами шляхом участі у проведенні конкурсу на зайняття посади члена ВРП та формування переліку кандидатів на цю посаду, лише за яких суб'єкти обрання членів ВРП мають право голосувати.

Згідно з частиною третьою статті 9-1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» *«до складу Етичної ради входять:*

1) три особи з числа суддів або суддів у відставці, запропоновані Радою суддів України;

2) одна особа, запропонована Радою прокурорів України;

3) одна особа, запропонована Радою адвокатів України;

4) одна особа, запропонована Національною академією правових наук України в особі Президії.

Кандидатами на посаду члена Етичної ради, які є суддями чи суддями у відставці, можуть бути судді чи судді у відставці, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання».

Разом з тим, пунктом 23-1 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено особливий порядок формування першого складу Етичної ради:

«Перший склад Етичної ради формується з трьох осіб із числа суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, та трьох осіб, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції. Такі міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів.

Перелік міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції (далі - перелік міжнародних та іноземних організацій), формується Міністерством закордонних справ України та надсилається Голові Вищої ради правосуддя протягом п'яти днів з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя».

Голова Вищої ради правосуддя звертається до суб'єктів формування Етичної ради щодо подання до її складу кандидатур не пізніше наступного робочого дня з дня отримання переліку міжнародних та іноземних організацій. Кандидатами на посаду члена Етичної ради можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні якості, суспільний авторитет та відповідають критерію доброчесності.

Кандидатами на посаду члена Етичної ради, які є суддями чи суддями у відставці, можуть бути судді чи судді у відставці, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання.

Члени Етичної ради, визначені міжнародними та іноземними організаціями, включеними до переліку міжнародних та іноземних організацій, повинні мати досвід роботи, у тому числі в інших країнах, із здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням, підтримання державного обвинувачення в суді чи здійснення судочинства у справах, пов'язаних із корупцією, не менше десяти років.

Суб'єкт формування Етичної ради подає Голові Вищої ради правосуддя список кандидатів до складу Етичної ради протягом тридцяти днів з дня надходження відповідного звернення Голови Вищої ради правосуддя.

Списки кандидатів до складу Етичної ради, подані суб'єктами її формування, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя та на офіційному веб-порталі судової влади України.

У разі якщо міжнародні та іноземні організації, включені до переліку міжнародних та іноземних організацій, у строк, визначений абзацом шостим цього пункту, не запропонували кандидатів до складу Етичної ради або запропонували кількість кандидатів, недостатню для формування повноважного складу Етичної ради, протягом п'ятнадцяти днів з дня отримання відповідного повідомлення Голови Вищої ради правосуддя кандидатів до складу Етичної ради пропонують Рада прокурорів України, Рада адвокатів України, Національна академія правових наук України в особі Президії.

Голова Вищої ради правосуддя призначає членів першого складу Етичної ради не пізніше п'яти днів після закінчення строку, відведеного для внесення списків рекомендованих кандидатів від усіх суб'єктів формування Етичної ради. У разі якщо Голова Вищої ради правосуддя не призначить членів Етичної ради у визначений строк, троє перших кандидатів із списку Ради суддів України і списку міжнародних та іноземних організацій вважаються призначеними.

Перший склад Етичної ради розпочинає роботу, за умови призначення щонайменше чотирьох членів Етичної ради, в порядку, визначеному цим Законом.

Рішення Етичної ради ухвалюється більшістю голосів від присутніх членів Етичної ради, за умови що воно підтримано двома голосами членів Етичної ради, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями».

Більш того, цим же положенням Закону України «Про Вищу раду правосуддя» право вирішального голосу під час прийняття рішень Етичною радою закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями: «У разі однакової кількості голосів «за» і «проти» проводиться повторне голосування. У разі однакової кількості голосів «за» і «проти» під час повторного голосування голоси членів Етичної ради, з яких принаймні двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, є вирішальними».

Також пунктом 23-2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» **Закону України «Про Вищу раду правосуддя»** визначено додаткові гарантії для членів першої Етичної ради, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями: *«Члени Етичної ради, запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, які постійно не проживають у місті Києві, мають право на компенсацію витрат на проживання та переїзд за рахунок коштів державного бюджету. Порядок та граничні розміри компенсації таких витрат визначаються Кабінетом Міністрів України.»*

Аналіз змісту вказаних положень Закону України «Про Вищу раду правосуддя» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу Етичної ради міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі формування складу ВРП.

Так, наявність таких осіб у складі Етичної ради впливає на саму можливість розпочати її роботу, оскільки є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цим органом.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення Етичної ради не менш як двома голосами її членів, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, фактично наділяє таких членів правом вето, коли рішення більшості не враховуватиметься за умови його не підтримки персоніфікованою меншістю.

Водночас закріплення права вирішального голосу під час прийняття рішень Етичною радою за членами такої ради, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних та іноземних організацій в процесі формування складу незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування – ВРП.

Крім того, визначаючи для усіх членів Етичної ради здійснення повноважень на громадських засадах, представникам міжнародних та іноземних організацій, які не проживають у місті Києві, встановлено низку преференцій: додатково передбачено компенсацію витрат на проживання та переїзд за рахунок коштів Державного бюджету України, що знову ж таки підвищує їх статус у Етичній раді, створює для них привілеї порівняно із представниками Української держави та закладає дискримінацію в середині вказаного органу між членами Етичної ради залежно від суб'єкта їх подання.

Разом з цим, положенням статті 9-1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», якими визначено статус та порядок організації роботи Етичної ради, передбачено, що: *«На запит Етичної ради для підтримки її діяльності та роботи її членів можуть бути залучені додаткові експерти, фахівці міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції за кошти цих організацій» (частина двадцять третя вказаної статті).*

Відтак указаними положеннями Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено залучення до роботи органу, який запровадженим правовим регулюванням відіграє суттєву роль у формуванні ВРП, додаткових експертів і фахівців лише міжнародних та іноземних організацій, робота яких до того ж оплачується за рахунок таких організацій. Наведене свідчить про дискримінацію українських експертів і фахівців, які позбавлені у таких спосіб брати участь у роботі Етичної ради.

При цьому варто врахувати, що повноваження експертів і фахівців, які залучаються до роботи в Етичній раді, а також їх відповідальність за наслідки своєї роботи положеннями Закону України «Про Вищу раду правосуддя» чітко не означена, а обмежується лише вказівкою про їх участь в Етичній раді «для підтримки її діяльності та роботи її членів».

Також варто врахувати, що строк повноважень першого складу Етичної ради чітко не визначений.

Перший склад Етичної ради було сформовано 9 листопада 2021 року. До його складу увійшли, зокрема, представники міжнародних та іноземних організацій: суддя Апеляційного суду Англії та Уельсу у відставці сер Ентоні Хупер, суддя Верховного Суду штату Массачусетс у відставці Роберт Корді та колишня Генеральна прокурорка Естонської Республіки Лавлі Перлінг. Згодом голова Вищої ради правосуддя погодив заяву Роберта Корді про припинення повноважень члена Етичної ради за власним бажанням з 31 липня 2024 року та підписав наказ про призначення членом Етичної ради Пітера Ф.Шенка, прокурора США у відставці, з 22 серпня 2024 року.

Загальними положеннями (стаття 9-1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»), якими визначається статус Етичної ради, встановлено, що строк повноважень члена Етичної ради становить шість років без права бути призначеним повторно. Звідси можна припустити, що повноваження членів Етичної ради, обраних до її першого складу 9 листопада 2021 року, припиняться 9 листопада 2027 року. Натомість залишається відкритим питання, чи буде це означати припинення повноважень члена Етичної ради, включеного до її складу від міжнародних та іноземних організацій 22 серпня 2024 року або інших членів Етичної ради, які ще можливо будуть включені до складу цього органу замість тих, повноваження яких будуть достроково припинені.

3) ВИЩА КВАЛІФІКАЦІЙНА КОМІСІЯ СУДДІВ УКРАЇНИ (ВККС)

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що:

«Призначення на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України здійснюється Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу в порядку, встановленому цим Законом, строком на чотири роки» (частина перша статті 95);

«Конкурс на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України проводить Конкурсна комісія у порядку, передбаченому цим Законом» (частина третя статті 95);

«Конкурсна комісія є допоміжним органом Вищої ради правосуддя, що утворюється для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та формування переліку кандидатів на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності» (частина перша статті 95-1).

Саме Конкурсна комісія для проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККС здійснює розробку і затвердження Регламенту роботи Конкурсної комісії, положення про проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККС, методології оцінювання відповідності кандидата критеріям доброчесності та професійної компетентності кандидатів на зайняття посади члена ВККС, показників відповідності критеріям такого оцінювання та засобів їх встановлення, а також форму заяви особи про намір бути призначеною членом ВККС (частини четверта, одинадцята статті 95, частина вісімнадцята статті 95-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Більше того, аналіз положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 6, 7 ст. 95) свідчить, що саме **Конкурсна комісія ухвалює остаточні обов'язкові для суб'єкта призначення членів ВККС рішення щодо долі кандидатів на відповідну посаду**. Саме Конкурсна комісія формує перелік кандидатів на посаду члена ВККС (із розрахунку не менше двох кандидатів на одну вакантну посаду), і лише з цими кандидатами Вища рада правосуддя проводить співбесіду, за результатами якої приймає рішення щодо призначення на відповідну посаду.

Відтак **Конкурсну комісію**, правовий статус якої визначено частиною першою статті 95-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» як допоміжний орган Вищої ради правосуддя, запровадженням законодавчим регулюванням наділено таким обсягом повноважень, що фактично перетворює цей суто допоміжний орган на самостійного суб'єкта добору членів ВККС. Вона бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККС України та формування переліку кандидатів на цю посаду. З огляду на обсяг компетенції та її юридичну значущість є очевидним, що Конкурсна комісія набула усіх ознак окремого суб'єкта владних повноважень у системі правосуддя.

Згідно з частиною третьою статті 95-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» *«суб'єктами формування Конкурсної комісії є Рада суддів України, Рада прокурорів України, Рада адвокатів України та Національна академія правових наук України в особі Президії»*.

Разом з тим, пунктом 50 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено особливий порядок формування першого складу Конкурсної комісії, яка працюватиме упродовж двох років після сформування повноважного складу ВККС, за процедурою, відмінною від загальної:

«Перший склад Конкурсної комісії формується з трьох осіб з числа суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, та трьох осіб, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції. Такі міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів.

Перелік міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції, формується Міністерством закордонних справ України та надсилається до Вищої ради правосуддя протягом п'яти днів з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України».

Голова Вищої ради правосуддя або особа, яка виконує його обов'язки, звертається до суб'єктів формування Конкурсної комісії щодо подання кандидатур до її складу не пізніше наступного робочого дня з дня отримання переліку міжнародних та іноземних організацій.

Кандидатами на посаду члена Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні якості, суспільний авторитет та відповідають критерію доброчесності.

Кандидатами на посаду члена Конкурсної комісії, які є суддями чи суддями у відставці, можуть бути судді чи судді у відставці, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання.

Суб'єкт формування Конкурсної комісії подає до Вищої ради правосуддя список кандидатів до складу Конкурсної комісії протягом тридцяти днів з дня надходження відповідного звернення Голови Вищої ради правосуддя або особи, яка виконує його обов'язки.

Списки кандидатів до складу Конкурсної комісії, подані суб'єктами її формування, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя та офіційному веб-порталі судової влади України.

У разі якщо міжнародні та/або іноземні організації, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції, у строк, визначений абзацом шостим цього пункту, не запропонували осіб до складу Конкурсної комісії або запропонували кількість осіб, недостатню для формування повноважного складу Конкурсної комісії, осіб до складу Конкурсної комісії протягом п'ятнадцяти днів з дня отримання відповідного повідомлення від Вищої ради правосуддя пропонують Рада прокурорів України, Рада адвокатів України, Національна академія правових наук України в особі Президії.

Голова Вищої ради правосуддя або особа, яка виконує його обов'язки, призначає членів першого складу Конкурсної комісії не пізніше п'яти днів з дня

отримання від усіх суб'єктів формування Конкурсної комісії списків рекомендованих кандидатів.

У разі якщо Голова Вищої ради правосуддя або особа, яка виконує його обов'язки, не призначить членів Конкурсної комісії у визначений строк, трое перших кандидатів із списку Ради суддів України і списку міжнародних та іноземних організацій вважаються призначеними.

Перший склад Конкурсної комісії розпочинає роботу, за умови призначення щонайменше чотирьох членів Конкурсної комісії, з яких двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, в порядку, визначеному цим Законом.

...

Строк повноважень Конкурсної комісії та її членів, призначених Вищою радою правосуддя у складі, визначеному абзацами першим і п'ятим цього пункту, припиняється через два роки після призначення повноважного складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Конкурсна комісія у складі, визначеному абзацом першим цього пункту, протягом строку своїх повноважень проводить конкурс на зайняття вакантних посад членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Наступний склад Конкурсної комісії формується в порядку, визначеному статтею 95¹ цього Закону.»

Більш того, цим же положенням Закону України «Про судоустрій і статус суддів» право вирішального голосу під час прийняття рішень Конкурсною комісією закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями: «Рішення першого складу Конкурсної комісії є ухваленим, якщо за нього проголосували не менше ніж чотири члени Конкурсної комісії, з яких двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями.

У разі однакової кількості голосів "за" і "проти" голоси трьох членів Конкурсної комісії, з яких двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, є вирішальними.».

Також пунктом 51 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено додаткові гарантії для членів першої Конкурсної комісії, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями: «Члени Конкурсної комісії, запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, які постійно не проживають у місті Києві, мають право на компенсацію витрат на проживання та переїзд за рахунок коштів Державного бюджету України. Порядок та граничні розміри компенсації таких витрат визначаються Кабінетом Міністрів України».

Аналіз змісту положень пункту 50 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу Конкурсної комісії міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі формування складу ВККС.

Так, наявність таких осіб у складі Конкурсної комісії впливає на саму можливість розпочати її роботу та є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цим органом.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення Конкурсної комісії не менш як двома голосами її членів, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, фактично наділяє таких членів правом вето, коли рішення більшості не враховуватиметься за умови його не підтримки персоніфікованою меншістю.

Водночас закріплення права вирішального голосу під час прийняття рішень Конкурсною комісією за членами такої комісії, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних та іноземних організацій в процесі формування складу незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування – ВККС.

Крім того, визначаючи для усіх членів Конкурсної комісії здійснення повноважень на громадських засадах, представникам міжнародних та іноземних організацій, які не проживають у місті Києві, встановлено низку преференцій: додатково передбачено компенсацію витрат на проживання та переїзд за рахунок коштів Державного бюджету України, що знову ж таки підвищує їх статус у Конкурсній комісії, створює для них привілеї порівняно із представниками Української держави та закладає дискримінацію в середині вказаного органу між членами Конкурсної комісії залежно від суб'єкта їх подання.

Більш того, положеннями **пункту 50 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів»** передбачено участь у роботі органу, який запровадженим правовим регулюванням відіграє суттєву роль у формуванні ВККС, на запит члена першого складу Конкурсної комісії помічників і перекладачів без конкретизації їх кількості та повноважень, робота яких до того ж до оплачується за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги:

«На запит члена першого складу Конкурсної комісії для організаційного, технічного забезпечення здійснення його повноважень Конкурсна комісія може залучати помічників, перекладачів. Фінансування діяльності таких помічників, перекладачів може здійснюватися із залученням міжнародної технічної допомоги.»

При цьому залучення таких помічників і перекладачів, у першу чергу, стосується членів Конкурсної комісії, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, які не володіють державною мовою нашої держави.

Також варто врахувати, що вказаним вище положенням Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено строк повноважень першого складу Конкурсної комісії – повноваження Конкурсної комісії та її членів у такому складі припиняються через два роки після призначення повноважного складу ВККС. При цьому перший склад Конкурсної комісії протягом строку

повноважень продовжує проводити конкурс на зайняття вакантних посад членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Відтак, не дивлячись на досягнення мети – відновлення роботи ВККС (відбулося у червні 2023 року) Конкурсна комісія із залученням представників міжнародних та іноземних організацій у своєму складі продовжує здійснювати свої повноваження.

4) ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД (ВАКС)

у 2018 році було прийнято Закон «Про Вищий антикорупційний суд», інновацією якого було залучення до добору на посади суддів ВАКС нового органу – *Громадської ради міжнародних експертів «з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду критеріям доброчесності (моралі, чесності, непідкупності), а саме щодо законності джерел походження майна, відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата його статусу, наявності знань та практичних навичок для розгляду справ, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, утворюється Громадська рада міжнародних експертів. Громадська рада доброчесності, що утворена і здійснює діяльність відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», на час діяльності Громадської ради міжнародних експертів не залучається до встановлення відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду передбаченим законом критеріям для цілей кваліфікаційного оцінювання.» (частина четверта статті 8).*

Громадська рада міжнародних експертів була запроваджена як виняток, тимчасовий захід, спрямований на формування суддівського корпусу та започаткування роботи ВАКС. Результати, задля яких було утворено Громадську раду міжнародних експертів, були досягнуті ще у вересні 2019 року, коли ВАКС розпочав свою роботу.

Натомість замість вирішення питання про недоцільність подальшого існування зазначеного допоміжного органу, у жовтні 2024 року (коли відповідно до діючого на той час законодавства Громадська рада міжнародних експертів мала припинити свої повноваження) було продовжено строк її діяльності. Так, змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» щодо Громадської ради міжнародних експертів» від 8 жовтня 2024 року № 3996-IX (*Голос України, від 07.11.2024, № 162*) **розділ VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» доповнено пунктом 8, відповідно до якого «Громадська рада міжнародних експертів у складі, призначеному до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» щодо Громадської ради міжнародних експертів», продовжує здійснювати**

свої повноваження протягом вісімнадцяти місяців з дня набрання ним чинності».

Разом з тим, на відміну від Громадської ради доброчесності, яка бере участь у доборі кандидатів на посади в інші суди і до складу якої входять громадяни України, до складу Громадської ради міжнародних експертів входять виключно представники міжнародних організацій, які відповідно до положень зазначеного Закону можуть бути як громадянами України, так і іноземними громадянами.

На сьогодні склад Громадської ради міжнародних експертів змінювався двічі. При цьому прикметно, що жодного разу до складу цього органу не було запропоновано і включено громадян України. Наразі членами Громадської ради міжнародних експертів є шість іноземних експертів-юристів – суддів і прокурорів із досвідом роботи в Естонії, США, Литві, Нідерландах та Канаді.

Так, за змістом **частин першої – п'ятої, сьомої – дванадцятої статті 9 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»:**

«1. Громадська рада міжнародних експертів утворюється строком на шість років Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для сприяння їй у підготовці рішень з питань призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду та є її допоміжним органом.

2. Громадська рада міжнародних експертів виконує свої повноваження у складі шести членів, які призначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України виключно на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України.

Кожна така міжнародна організація може запропонувати Вищій кваліфікаційній комісії суддів України не менше двох кандидатів до складу Громадської ради міжнародних експертів.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України приймає рішення про призначення членів Громадської ради міжнародних експертів якщо кількість запропонованих кандидатів до складу Громадської ради міжнародних експертів щонайменше вдвічі перевищує кількість вакантних місць.

Рішення про призначення членів Громадської ради міжнародних експертів приймається на засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яке є відкритим.

3. Членами Громадської ради міжнародних експертів можуть бути призначені громадяни України чи іноземці, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, мають досвід роботи в інших країнах не менше ніж п'ять років із здійснення процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення в суді чи здійснення судочинства у справах, пов'язаних з корупцією.

4. Членами Громадської ради міжнародних експертів не можуть бути призначені особи, які є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України "Про запобігання корупції" або які не відповідають вимогам, передбаченим частиною четвертою статті 7 цього Закону.

5. Члени Громадської ради міжнародних експертів призначаються строком на два роки і не можуть бути призначені повторно.

...

7. Повноваження члена Громадської ради міжнародних експертів припиняються достроково у разі:

1) подання особистої заяви про припинення повноважень члена Громадської ради міжнародних експертів;

2) внесення Громадською радою міжнародних експертів пропозиції про дострокове припинення повноважень її члена;

3) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

4) визнання його недієздатним або безвісно відсутнім;

5) виявлення невідповідності члена Громадської ради міжнародних експертів критеріям, визначеним цим Законом;

6) його смерті;

7) закінчення строку, визначеного частиною п'ятою цієї статті.

8. Рішення про дострокове припинення повноважень члена Громадської ради міжнародних експертів приймається Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, яка у десятиденний строк після прийняття такого рішення вживає заходів для призначення нового члена Громадської ради міжнародних експертів.

9. Громадська рада міжнародних експертів:

1) збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду;

2) надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду;

3) бере участь у спеціальному спільному засіданні у передбачених цим Законом випадках;

4) вживає заходів до захисту персональних даних, інформації з обмеженим доступом, які стали відомі Громадській раді міжнародних експертів, її членам у зв'язку із здійсненням їх повноважень.

10. Для здійснення повноважень, визначених цією статтею, членам Громадської ради міжнародних експертів надається право безоплатного доступу до відкритих державних реєстрів.

11. Член Громадської ради міжнародних експертів зобов'язаний:

1) брати участь у її роботі особисто без права делегування своїх повноважень іншим особам, у тому числі іншим членам Громадської ради міжнародних експертів;

2) не використовувати в цілях інших, ніж для виконання своїх обов'язків як члена Громадської ради міжнародних експертів, персональні дані та іншу інформацію, що стала йому відома у зв'язку з участю в роботі Громадської ради міжнародних експертів. Порушення цієї вимоги тягне відповідальність, передбачену законом;

3) відмовитися від участі у зборі інформації про кандидата, розгляді питання про відповідність кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду критеріям, зазначеним у частині четвертій статті 8 цього Закону, якщо член Громадської ради міжнародних експертів перебуває чи перебував в особистих чи ділових стосунках із кандидатом на посаду судді Вищого антикорупційного суду, причетний до справ, які розглядав чи розглядає суддя, який є кандидатом на посаду судді Вищого антикорупційного суду, та/або у разі наявності іншого конфлікту інтересів або обставин, що можуть вплинути на об'єктивність чи неупередженість під час прийняття членом Громадської ради міжнародних експертів рішення щодо кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду.

12. Організаційно-технічне забезпечення діяльності Громадської ради міжнародних експертів здійснює Державна судова адміністрація України. Фінансування діяльності Громадської ради міжнародних експертів може здійснюватися із залученням міжнародної технічної допомоги.»

Відповідно до пунктів 9, 14, 15 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»:

«9. З метою врегулювання організаційних питань та порядку роботи Громадська рада міжнародних експертів розробляє та затверджує Регламент Громадської ради міжнародних експертів....

14. Громадська рада міжнародних експертів сприяє Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду критерію доброчесності відповідно до частини дев'ятої статті 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

15. Для здійснення своїх повноважень члени Громадської ради міжнародних експертів мають право повного доступу до матеріалів досьє кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду, а також суддівського досьє суддів, які беруть участь у відповідному конкурсі. У разі якщо до інформації, що міститься у таких досьє, законом встановлено спеціальні чи особливі вимоги доступу, доступ до такої інформації здійснюється в порядку, передбаченому відповідним законом».

При цьому, Громадська рада міжнародних експертів на рівні із Вищою кваліфікаційною комісією суддів України приймає остаточне рішення щодо долі кандидатів на посаду судді ВАКС.

Так, відповідно до частини п'ятої статті 8, пунктів 11, 12 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»:

«За ініціативою не менше трьох членів Громадської ради міжнародних експертів питання відповідності будь-якого кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду критеріям, зазначеним в частині четвертій цієї статті, розглядається на спеціальному спільному засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Громадської ради міжнародних експертів. Рішення щодо відповідності такого кандидата цим критеріям

ухвалюється більшістю від спільного складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та членів Громадської ради міжнародних експертів, за умови, що за нього проголосували не менше половини членів Громадської ради міжнародних експертів. У разі неприйняття такого рішення кандидат вважається таким, що припинив участь у конкурсі. Таке спеціальне спільне засідання проводиться не пізніше ніж на тридцятий день з дня оголошення результатів іспиту, що складається кандидатами для встановлення відповідності кандидата на посаду судді критерію професійної компетентності.

За запитом не менш як трьох членів Громадської ради міжнародних експертів перед спеціальним спільним засіданням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Громадської ради міжнародних експертів може проводитись попередня співбесіда із кандидатами на посаду судді Вищого антикорупційного суду, в якій повинні взяти участь не менше шести членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.»

«Спеціальне спільне засідання, передбачене частиною п'ятою статті 8 цього Закону, може бути проведено не пізніше ніж на сорок п'ятий день з дня оголошення результатів іспиту, що складається кандидатами для встановлення відповідності кандидата на посаду судді критерію професійної компетентності.

У рішенні, передбаченому частиною п'ятою статті 8 цього Закону, зазначаються результати поіменного голосування членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та членів Громадської ради міжнародних експертів. Таке рішення підписують Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (у разі відсутності Голови – особа, яка виконує його обов'язки) та голова Громадської ради міжнародних експертів (у разі відсутності голови – особа, яка виконує його обов'язки)».

Аналіз наведених вище положень Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» свідчить, що **Громадську раду міжнародних експертів, правовий статус якої визначено лише як органу для сприяння ВККС у встановленні відповідності кандидатів на посаду судді ВАКС відповідним критеріям, наділено таким обсягом повноважень, що фактично перетворює цей суто допоміжний орган на повноправного суб'єкта добору суддів ВАКС.**

Громадська рада міжнародних експертів на рівні з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України бере участь в управлінні державними справами шляхом прийняття рішення, що впливає на подальшу участь кандидатів у конкурсі на зайняття посади судді ВАКС.

Крім того, пунктом 10 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» передбачено можливість залучення на запит Громадської ради міжнародних експертів помічників і перекладачів, фінансування яких здійснюватиметься із використанням міжнародної технічної допомоги. При цьому, як зрозуміло зі статусу вказаних залучених помічників і перекладачів, вони матимуть доступ

до всіх документів та інформації, пов'язаної із проведенням конкурсу на зайняття посади судді ВАКС:

«За запитом Громадської ради міжнародних експертів для підтримки її діяльності можуть бути залучені додаткові експерти, фахівці міжнародних організацій за рахунок коштів таких організацій».

Крім того, визначаючи для усіх членів Громадської ради доброчесності, яка після припинення повноважень Громадської ради міжнародних експертів братиме участь у доборі суддів ВАКС, здійснення повноважень на громадських засадах, представникам міжнародних та іноземних організацій у складі Громадської ради міжнародних експертів **частиною шостою статті 9 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»** передбачено виплату суттєвої винагороди, а також компенсації витрат на проживання та переїзд за рахунок коштів Державного бюджету України:

«На час участі членів Громадської ради міжнародних експертів у процедурах відбору кандидатів на зайняття посади суддів Вищого антикорупційного суду їм встановлюється винагорода у розмірі посадового окладу судді Верховного Суду. Члени Громадської ради міжнародних експертів, які постійно не проживають на території України, мають право на компенсацію витрат на проживання в Україні та переїзд».

Таке правове регулювання створює для представників міжнародних та іноземних організацій у складі органу, що бере участь у формуванні суддівського корпусу, привілеї порівняно із представниками Української держави, які входять до складу органу з подібними функціями.

5) РАХУНКОВА ПАЛАТА

Законом України «Про Рахункову палату» передбачено, що *«попередній відбір кандидатів на посаду члена Рахункової палати здійснюється **дорадчою групою експертів**, яка утворюється за рішенням Верховної Ради України»* (частина перша статті 20-1).

Дорадча група експертів згідно з частиною п'ятою статті 20-1 Закону України «Про Рахункову палату»:

«1) визначає та оприлюднює регламент своєї роботи, порядок проведення попереднього відбору кандидатів, а також критерії та методiku оцінювання кандидатів;

2) розглядає документи, подані кандидатами для участі в конкурсі, досліджує матеріали стосовно кандидатів;

3) проводить тестування кандидатів щодо знання законодавства, оцінювання загальних здібностей та інші тестування (у разі їх призначення дорадчою групою експертів);

4) за результатами тестувань відбирає кандидатів, з якими проводить на своєму засіданні співбесіду щодо відповідності кандидата критеріям доброчесності, професійної компетентності та вимогам, встановленим цим Законом;

5) за результатами співбесід відбирає кандидатів, стосовно яких проводиться спеціальна перевірка відповідно до Закону України "Про запобігання корупції", та надає комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання бюджету, список таких кандидатів для організації проведення зазначеної перевірки у встановленому порядку;

б) з числа кандидатів, які пройшли тестування, співбесіду і спеціальну перевірку згідно з пунктами 3, 4 і 5 цієї частини, відбирає шляхом відкритого голосування окремо стосовно кожного кандидата не менше двох кандидатів на посаду члена Рахункової палати, які мають найкращі професійні знання, моральні якості та є добросовісними, і подає комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання бюджету, відповідний список кандидатів, рекомендованих для призначення на посаду члена Рахункової палати».

Аналіз вказаних положень свідчить, що дорадчу групу експертів наділено таким обсягом повноважень, що фактично перетворює цей орган на самостійного суб'єкта добору членів Рахункової палати, який не лише здійснює оцінювання кандидатів на відповідну посаду, а й самостійно визначає методологію такого оцінювання.

До того ж аналіз положень Закону України «Про Рахункову палату», що визначають порядок відбору кандидатур на відповідну посаду, свідчить, що саме дорадча група експертів ухвалює остаточні обов'язкові для суб'єкта призначення членів Рахункової палати рішення щодо долі кандидатів на відповідну посаду. Так, «у разі невключення кандидата до списку кандидатів, рекомендованих дорадчою групою експертів для призначення на посаду члена Рахункової палати, такий кандидат припиняє участь у конкурсі на посаду члена Рахункової палати» (частина шоста статті 20-1 Закону України «Про Рахункову палату»).

Відтак дорадча група експертів фактично бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади члена Рахункової палати та формування переліку кандидатів на цю посаду, лише серед яких суб'єкт призначення має право обирати.

Згідно з частиною другою статті 20-1 Закону України «Про Рахункову палату»:

«До складу дорадчої групи експертів входять шість осіб, призначених Верховною Радою України на підставі пропозицій депутатських фракцій (депутатських груп) у порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України».

Разом з тим, підпунктами 1, 2 пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату» передбачено особливий порядок утворення дорадчої групи експертів протягом восьми років з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України» від 30 жовтня 2024 № 4042-IX:

«1) дорадча група експертів утворюється Верховною Радою України у складі шести осіб, у тому числі:

трьох осіб, визначених на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері фінансового контролю (аудиту) та/або запобігання і протидії корупції та/або реформування Рахункової палати;

трьох осіб, визначених на підставі пропозицій депутатських фракцій (депутатських груп) за підсумками рейтингового голосування у порядку, встановленому частиною третьою статті 208-2 Регламенту Верховної Ради України;

2) Кабінет Міністрів України у тижневий строк з дня початку конкурсу (про що повідомляє комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання бюджету) звертається до відповідних міжнародних та іноземних організацій для надання пропозицій стосовно кандидатур до складу дорадчої групи експертів. Кабінет Міністрів України у тижневий строк після отримання таких пропозицій затверджує кандидатури до складу дорадчої групи експертів, надані відповідними міжнародними та іноземними організаціями, та подає інформацію щодо них до Верховної Ради України (комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання бюджету). Таке рішення приймається на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України».

Аналіз наведених положень свідчить про запровадження включення до складу дорадчої групи експертів не лише представників національних інституцій – громадян України, а й представників міжнародних та іноземних організацій, які можуть бути громадянами інших держав.

Більш того, підпунктом 5 пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату» право вирішального голосу під час прийняття рішень Дорадчою групою експертів закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями: «рішення дорадчої групи експертів вважається прийнятим, якщо за нього проголосували не менше чотирьох членів дорадчої групи експертів, у тому числі не менше двох її членів, визначених на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій згідно з абзацом другим підпункту 1 цього пункту.

У разі однакової кількості членів дорадчої групи експертів, які підтримали рішення, та кількості членів дорадчої групи експертів, які його не підтримали або утрималися під час голосування чи не брали участі у голосуванні незалежно від причин, голосування з відповідного питання проводиться повторно до прийняття рішення відповідно до абзацу першого цього підпункту.

Якщо при проведенні повторних голосувань з відповідного питання рішення відповідно до абзацу першого цього підпункту не прийнято протягом 24 годин з моменту першого голосування, вважається прийнятим рішення, за

яке проголосувало не менше трьох членів дорадчої групи експертів, у тому числі не менше двох її членів, визначених на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій згідно з абзацом другим підпункту 1 цього пункту».

Аналіз змісту положень пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу дорадчої групи експертів міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі формування складу Рахункової палати.

Так, наявність таких осіб у складі дорадчої групи експертів є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цим органом.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення дорадчої групи експертів не менш як двома голосами її членів, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, фактично наділяє таких членів правом вето, коли рішення більшості не враховуватиметься за умови його не підтримки персоніфікованою меншістю.

6) НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ (НАБУ)

Відповідно до частини першої статті 7 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» *«кандидати на посаду Директора Національного бюро визначаються комісією з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Національного бюро (далі - Конкурсна комісія) відповідно до результатів відкритого конкурсного відбору на зайняття цієї посади (далі – конкурс)».*

За змістом частин шостої, дев'ятої, десятої статті 7 вказаного Закону:

«6. Конкурсна комісія:

1) визначає та оприлюднює регламент своєї роботи, критерії та методику оцінки кандидатів на посаду Директора Національного бюро;

2) розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу;

3) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі, досліджує матеріали стосовно кандидатів, проводить оцінку професійних знань та якостей кандидатів;

4) відбирає за результатами тестування на знання законодавства, тестування загальних здібностей, виконання практичного завдання, інших визначених Конкурсною комісією тестувань та іспитів із загального числа кандидатів осіб, з якими проводить на своєму засіданні співбесіду щодо відповідності кандидата критеріям компетентності та добросовісності, та осіб, щодо яких проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України "Про запобігання корупції", і перевірка, передбачена Законом України "Про очищення влади";

5) відбирає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду та зазначені в пункті 4 цієї частини перевірки, трьох кандидатів, які згідно з обґрунтованим рішенням Конкурсної комісії мають найкращі професійний досвід, знання і якості для виконання службових обов'язків Директора Національного бюро; вносить на розгляд Прем'єр-

міністру України подання стосовно трьох відібраних кандидатів на посаду Директора Національного бюро;

б) оприлюднює інформацію про осіб, які подали заяву на участь у конкурсі, результати тестувань та іспитів стосовно кожного кандидата, а також інформацію про кандидатів, які були відібрані для проходження співбесіди, для проведення зазначених в пункті 4 цієї частини перевірок, та про кандидатів, відібраних Конкурсною комісією для подання на розгляд Прем'єр-міністру України;

7) проводить повторний конкурс у разі відхилення всіх кандидатів у зв'язку з їх невідповідністю вимогам, що ставляться до Директора Національного бюро, або непроходженням відібраними кандидатами спеціальної перевірки чи перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади".».

«9. Конкурсна комісія вносить подання стосовно трьох відібраних кандидатів на посаду Директора Національного бюро Прем'єр-міністру України, який зобов'язаний протягом п'яти днів з дня його внесення Конкурсною комісією внести на розгляд до Кабінету Міністрів України подання про призначення одного з відібраних Конкурсною комісією кандидатів на посаду Директора Національного бюро.

10. Кабінет Міністрів України протягом десяти днів з дня внесення Прем'єр-міністром України подання про призначення кандидата на посаду Директора Національного бюро на відкритому засіданні призначає таку особу на посаду Директора Національного бюро.

У разі якщо Кабінет Міністрів України не прийняв рішення про призначення на посаду Директора Національного бюро особи, зазначеної в поданні Прем'єр-міністра України, він невідкладно вносить на розгляд до Кабінету Міністрів України подання стосовно трьох відібраних Конкурсною комісією кандидатів. У такому разі призначеною на посаду Директора Національного бюро вважається особа, кандидатуру якої на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України, що проводиться невідкладно, під час рейтингового голосування підтримали найбільше членів Кабінету Міністрів України.».

Аналіз наведених положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» свідчить, що саме Конкурсна комісія проводить конкурс на зайняття посади Директора НАБУ та вносить обов'язкове для розгляду Прем'єр-міністром України подання щодо відібраних нею кандидатів на зазначену посаду. Внесення такого подання кореспондується з обов'язком Прем'єр-міністра внести на розгляд до Кабінету Міністрів України подання про призначення одного з відібраних саме Конкурсною комісією кандидатів на посаду Директора НАБУ.

При цьому, навіть якщо Кабінет Міністрів України не підтримує призначення на посаду кандидата, внесеного Прем'єр-міністром, останній вносить подання стосовно усіх трьох запропонованих Конкурсною комісією

кандидатів, саме щодо яких проводиться рейтингове голосування на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України.

Згідно з частиною першою статті 51 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року № 794-VII (*Відомості Верховної Ради, 2014, № 13, ст.222*) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України приймаються на засіданнях Кабінету Міністрів України шляхом голосування більшістю голосів від посадового складу Кабінету Міністрів України, визначеного відповідно до статті 6 цього Закону. Якщо проект рішення отримав підтримку рівно половини посадового складу Кабінету Міністрів України і за цей проект проголосував Прем'єр-міністр України, рішення вважається прийнятим.

Разом з тим, для того, щоб поданого кандидата було призначено на посаду Директора НАБУ згідно з частиною десятою статті 7 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» достатньо лише того, щоб його під час рейтингового голосування підтримало більше членів Кабінету Міністрів України (і не обов'язково половина складу Кабінету Міністрів України) ніж інших кандидатів.

Відтак фактично Конкурсна комісія диктує конституційно визначеному органу призначення керівника центрального органу виконавчої (Директора НАБУ) з кого саме він може обрати без жодних альтернатив і навіть без необхідності затвердження такої кандидатури необхідною для ухвалення акту Кабінету Міністрів України кількістю голосів членів Кабінету Міністрів України.

Безумовно у такому випадку Конкурсна комісія бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади Директора НАБУ та надання обов'язкових для розгляду Прем'єр-міністром України та Кабінетом Міністрів України кандидатур на таку посаду.

При цьому, за змістом абзаців першого – третього, восьмого, дев'ятого, тринадцятого частини третьої статті 7 вказаного Закону:

«До складу Конкурсної комісії входять:

1-1) три особи, яких визначає Кабінет Міністрів України;

2) три особи, яких визначає Кабінет Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до дня завершення строку повноважень Директора Національного бюро або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції...

Міністерство закордонних справ України визначає перелік таких міжнародних та іноземних організацій не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень Директора Національного бюро або протягом трьох робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом.

Зазначені міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів до складу Конкурсної комісії у складі не менше трьох осіб...

Конкурсна комісія вважається повноважною в разі затвердження її в повному складі, передбаченому цією частиною.»

Більш того, **абзацами першим – третім частини четвертої статті 7 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»** право вирішального голосу під час прийняття рішень Конкурсною комісією закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями:

«Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні Конкурсної комісії проголосувало не менше чотирьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до дня завершення строку повноважень Директора Національного бюро або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

У разі однакової кількості членів Конкурсної комісії, які підтримали рішення, та кількості членів Конкурсної комісії, які не підтримали його або утрималися під час голосування, або не брали участь у голосуванні незалежно від причин, голосування з відповідного питання проводиться повторно до прийняття рішення відповідно до абзацу першого цієї частини.

Якщо при проведенні повторних голосувань з відповідного питання рішення відповідно до абзацу першого цієї частини не прийнято протягом 24 годин з моменту першого голосування, вважається прийнятим рішення, за яке проголосувало не менше трьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до дня завершення строку повноважень Директора Національного бюро або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції».

Аналіз змісту наведених положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу Конкурсної комісії міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі добору кандидатур на посаду Директора НАБУ.

Так, наявність таких осіб у складі Конкурсної комісії є обов'язковою умовою для початку роботи цього органу та ухвалення ним рішень.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення Конкурсної комісії не менш як двома голосами її членів, запропонованими міжнародними та іноземними організаціями, фактично наділяє таких членів

правом вето, коли рішення більшості не враховуватиметься за умови його не підтримки персоніфікованою меншістю.

Водночас, крім органу з міжнародним компонентом, який впливає на визначення особи, яка очолює НАБУ, Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» передбачено утворення органу, який фактично здійснює контроль за діяльністю вказаного центрального органу виконавчої влади.

Так, за змістом частини сьомої статті 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щороку проводиться зовнішня незалежна оцінка (аудит) ефективності діяльності НАБУ, яке проводить *Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного бюро* (далі – Комісія з проведення оцінки).

При цьому, згідно з абзацом п'ятим зазначеного положення **Комісія з проведення оцінки не лише здійснює оцінювання ефективності діяльності НАБУ, а й самостійно визначає методологію такого оцінювання.**

Закonom України «Про Національне антикорупційне бюро України» членам Комісії з проведення оцінки для проведення оцінки (аудиту) надано право:

«доступу до матеріалів кримінального провадження, досудове розслідування у якому здійснювалося Національним бюро та було завершено, до іншої інформації (документів) у володінні Національного бюро з урахуванням обмежень, передбачених Законом України "Про державну таємницю";

проводити конфіденційні інтерв'ю з працівниками Національного бюро, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, працівниками інших державних та правоохоронних органів, а також з іншими особами, які володіють інформацією (документами), необхідними для проведення оцінки (аудиту) з дотриманням вимог Закону України "Про державну таємницю";

звертатися до державних органів, будь-яких фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для проведення оцінки;

користуватися допомогою помічників. Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням відповідних обов'язків».

Висновок незалежної зовнішньої оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України протягом п'яти днів з дня його затвердження, включається як додаток до письмового звіту НАБУ та заслуховується Верховною Радою України.

Водночас згідно з абзацом тринадцятим частини четвертої статті 6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» наявність висновку Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного бюро, передбаченої статтею 26 цього Закону, про неефективність діяльності НАБУ та неналежне виконання обов'язків його Директором є підставою для звільнення Директора НАБУ з посади.

Відтак висновок Комісії з проведення оцінки має прямий вплив на можливість Директора НАБУ продовжувати здійснювати свої повноваження. Отже, Комісія з проведення оцінки бере участь в управлінні державними справами шляхом здійснення контролю за діяльністю НАБУ та її керівником.

Відповідно до абзаців другого, третього, шостого частини сьомої статті 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»:

«Оцінку, зазначену в абзаці першому цієї частини, проводить Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного бюро (далі – Комісія з проведення оцінки) у складі трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до проведення оцінки надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Визначення міжнародних та іноземних організацій та подання ними пропозицій стосовно кандидатів до складу Комісії з проведення оцінки здійснюється відповідно до частини третьої статті 7 цього Закону...

Членами Комісії з проведення оцінки можуть бути особи, які мають досвід роботи в органах досудового розслідування, прокуратури, судах за кордоном чи в міжнародних організаціях не менше п'яти років, володіють необхідними знаннями та навичками для проведення оцінки (аудиту), а також мають бездоганну ділову репутацію».

Указаними положеннями Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено суб'єктами подання кандидатур до складу Комісії з проведення оцінки виключно міжнародні та іноземні організації, а також можливість включення до складу такої комісії саме іноземних громадян, оскільки вони повинні мати досвід роботи в органах досудового розслідування, прокуратури, судах інших держав чи в міжнародних організаціях.

Так, на сьогодні ця Комісія функціонує у складі трьох іноземних громадян: юрист, експерт генерального директора Служби внутрішньої безпеки Естонії, експерт голови Ради Werol Tehased AS Мартін Арпо; ексримінальний слідчий, юрист, менеджер програм Офісу генерального інспектора Поштової служби США та Міністерства транспорту США Роберт Вестбрукс; ексантикорупційний фахівець Глобальної операційної мережі органів боротьби з корупцією (GlobE Network) Тереза Герміона Кроньє (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2024 року № 832-р «Про затвердження складу Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро», режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-2024-%D1%80#Text>).

Також варто врахувати, що Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» не встановлено кінцевого строку, впродовж

якого Конкурсна комісія та Комісія з проведення оцінки здійснюватимуть свої повноваження з представниками міжнародних та іноземних організацій у своєму складі. Лише пунктом 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення статусу Національного антикорупційного бюро України у відповідність з вимогами Конституції України» від 19 жовтня 2021 року № 1810-IX (*Відомості Верховної Ради, 2021, № 52, ст.428*) надано доручення Кабінету Міністрів України протягом 2 років з дня набрання чинності цим Законом забезпечити підготовку і подання на розгляд Верховної Ради України проекту закону про припинення участі міжнародних та іноземних організацій у формуванні комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора НАБУ та Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ через 8 років з дня набрання чинності цим Законом.

Прикметно, що хоча законодавчий акт, яким було надано відповідне доручення Уряду набрав чинності ще 10 листопада 2021 року, проекту закону про припинення участі міжнародних та іноземних організацій у формуванні Конкурсної комісії та Комісії з проведення оцінки на сьогодні до Верховної Ради України не подано.

7) НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НАЗК)

Відповідно до частини першої статті 6 Закону України «Про запобігання корупції» *«Голова Національного агентства призначається відповідно до результатів відкритого конкурсного відбору. Організацію та проведення конкурсного відбору здійснює Конкурсна комісія з відбору на посаду Голови Національного агентства (далі - Конкурсна комісія)».*

За змістом частин шостої, сьомої статті 6 вказаного Закону:

«6. Конкурсна комісія:

- 1) визначає та оприлюднює регламент своєї роботи;*
- 2) визначає та оприлюднює критерії та методичку оцінки кандидатів на посаду Голови Національного агентства;*
- 3) визначає умови та строки проведення конкурсу, розміщує відповідне оголошення в загальнодержавних друкованих медіа та на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України;*
- 4) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі;*
- 5) проводить оцінювання професійних знань та якостей кандидата, дослідження матеріалів про кандидата;*
- 6) проводить на своєму засіданні співбесіду з відібраними кандидатами;*
- 7) визначає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду, кандидата, який згідно з обтрунтованим рішенням Конкурсної комісії має найкращі професійний досвід, знання і якості для виконання службових обов'язків Голови Національного агентства, а також відповідає критеріям компетентності та доброчесності; вносить подання*

Кабінету Міністрів України про призначення кандидата на посаду Голови Національного агентства;

8) оприлюднює на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України інформацію про осіб, які подали заяви на участь у конкурсі, а також інформацію про кандидатів, відібраних для проходження співбесіди, та про кандидата, відібраного Конкурсною комісією для призначення на посаду Голови Національного агентства;

9) проводить повторний конкурс у разі відхилення всіх кандидатів у зв'язку з їх невідповідністю вимогам, встановленим щодо посади Голови Національного агентства.

7. Члени Конкурсної комісії мають право:

1) збирати, перевіряти та аналізувати інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, про кандидатів на посаду Голови Національного агентства;

2) мати безкоштовний доступ до реєстрів, баз даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи;

3) брати участь у засіданнях та інших заходах, що проводяться Конкурсною комісією;

4) звертатися до кандидатів на посаду Голови Національного агентства, а також будь-яких інших фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для розгляду кандидатів на посаду Голови Національного агентства;

5) з метою збору, перевірки та аналізу інформації, у тому числі з обмеженим доступом, користуватися допомогою помічників.

Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стала відома їм у зв'язку з виконанням відповідних обов'язків».

Аналіз наведених положень Закону України «Про запобігання корупції» свідчить, що саме Конкурсна комісія проводить конкурс на зайняття посади Директора НАЗК, при цьому самостійно визначаючи критерії та методику оцінки кандидатів на відповідну посаду, та вносить обов'язкове для розгляду Кабінету Міністрів України подання про призначення обраного нею кандидата на посаду.

Безумовно у такому випадку **Конкурсна комісія бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади Голови НАЗК та надання обов'язкової для розгляду Кабінетом Міністрів України кандидатури на таку посаду.**

При цьому, за змістом частини другої, абзацу другого частини четвертої статті 6 Закону України «Про запобігання корупції»:

«До складу Конкурсної комісії входять:

1) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України;

2) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення

строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Орган, що забезпечує координацію залучення, використання та моніторинг міжнародної технічної допомоги, що надається Україні на підставі міжнародних договорів, визначає перелік таких донорів не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень Голови Національного агентства або протягом трьох робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом.

Кожен такий донор може запропонувати Кабінету Міністрів України будь-яку кількість кандидатів до складу Конкурсної комісії або погодити пропозицію спільного списку кандидатів до складу Конкурсної комісії.

Рішення про визначення членів Конкурсної комісії приймається на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України. Таке рішення повинно містити перелік визначених членів Конкурсної комісії, а також перелік кандидатів на заміну членів Конкурсної комісії у разі дострокового припинення їх повноважень (у кількості не менше двох кандидатів, у тому числі не менше одного кандидата, запропонованого донорами, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції).»;

«Конкурсна комісія вважається повноважною в разі затвердження в її складі чотирьох осіб, три з яких визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції».

Більш того, абзацом першим частини п'ятої статті 6 Закону України «Про запобігання корупції» право вирішального голосу під час прийняття рішень Конкурсною комісією закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме донорами, які надавали Україні міжнародну технічну допомогу:

«Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні проголосували чотири члени Конкурсної комісії, серед яких три члени з числа осіб, визначених на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.».

Аналіз змісту наведених положень Закону України «Про запобігання корупції» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу Конкурсної комісії донорами, що надавали Україні міжнародну технічну допомогу, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі обрання Голови НАЗК.

Так, наявність таких осіб у складі Конкурсної комісії впливає на саму можливість розпочати її роботу та є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цим органом.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення Конкурсної комісії трьома голосами її членів, запропонованими донорами, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних інституцій в процесі проведення конкурсного відбору кандидатів на посаду Голови НАЗК.

Водночас, **крім органу з міжнародним компонентом, який впливає на визначення особи, яка очолюватиме НАЗК, Законом України «Про запобігання корупції» передбачено утворення органу, який фактично здійснює контроль за діяльністю вказаного центрального органу виконавчої влади.**

Так, за змістом частини четвертої статті 14 Закону України «Про запобігання корупції» кожні два роки проводиться зовнішня незалежна оцінка ефективності діяльності НАЗК, яка здійснюється **Комісією з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства** (далі – Комісія).

Закон України «Про запобігання корупції» для проведення оцінки членам Комісії надано право:

«1) доступу до інформації та документів, що є у володінні Національного агентства (у тому числі до інформації з обмеженим доступом);

2) проводити конфіденційні інтерв'ю з працівниками Національного агентства, працівниками інших державних органів, а також іншими особами, які володіють інформацією (документами), необхідною (необхідними) для проведення оцінки;

3) звертатися до державних органів, будь-яких фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для проведення оцінки;

4) користуватися допомогою помічників. Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням відповідних обов'язків».

Звіт оцінки ефективності діяльності Національного агентства оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України протягом п'яти днів з дня його затвердження.

Водночас згідно з абзацом десятим частини п'ятої статті 5 Закону України «Про запобігання корупції» наявність висновку комісії з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності НАЗК про неефективність такої діяльності є підставою для дострокового припинення повноважень Голови НАЗК.

Відтак висновок Комісії має прямий вплив на можливість Голови НАЗК продовжувати здійснювати свої повноваження. Отже, **Комісія бере участь в**

управлінні державними справами шляхом здійснення контролю за діяльністю НАЗК та її керівником.

Відповідно до абзаців другого, третього частини четвертої статті 14 Закону України «Про запобігання корупції»:

«Оцінку проводить Комісія з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства (далі – Комісія) у складі трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до проведення оцінки надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.»

Визначення донорів та подання ними пропозицій щодо кандидатів до складу Комісії здійснюються відповідно до статті 6 цього Закону».

Указаними положеннями Закону України «Про запобігання корупції» визначено суб'єктами подання кандидатур до складу Комісії виключно донорів, які надавали Україні міжнародну технічну допомогу, а отже, міжнародні інституції.

Так, на сьогодні ця Комісія складається з трьох міжнародних експертів, призначених Урядом за поданням міжнародних донорів, які надавали технічну допомогу Україні у сфері боротьби з корупцією: Джозеф Ганглофф (США), Діана Курпнеце (Латвія) і Лаура Стефан (Румунія) (*Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1423-р «Про затвердження складу Комісії з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції»; режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-2021-%D1%80#Text>*).

Також варто врахувати, що Законом України «Про запобігання корупції» не встановлено кінцевого строку, впродовж якого Конкурсна комісія та Комісія з проведення оцінки здійснюватимуть свої повноваження з представниками міжнародних та іноземних організацій у своєму складі.

8) СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА (САП)

Відповідно до частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру» *«організація та проведення конкурсу на посаду заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, першого заступника та заступника керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюються Конкурсною комісією (далі - Конкурсна комісія)».*

Так само за змістом частини першої вказаної статті Закону призначення на посаду прокурора САП, а також на керівника і заступника керівника підрозділу САП здійснюється заступником Генерального прокурора – керівником САП (особою, яка виконує його обов'язки) за результатами відкритого конкурсу, який проводить **конкурсна комісія**.

За змістом абзаців сорок другого – п'ятдесятого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»:

«Конкурсна комісія:

1) визначає та затверджує регламент своєї роботи, критерії та методику оцінки кандидатів на адміністративні посади у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачені пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону, оприлюднює їх на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора;

2) розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу на вакантні адміністративні посади у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачені пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону;

3) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі, досліджує матеріали стосовно кандидатів, проводить оцінку професійної компетентності та доброчесності кандидатів, їх відповідності вимогам до кандидатів на відповідні посади;

4) відбирає за результатами визначених Конкурсною комісією тестувань та іспитів із загального числа кандидатів осіб, з якими проводить на своєму засіданні співбесіду щодо відповідності кандидата критеріям професійної компетентності та доброчесності, та осіб, стосовно яких проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України "Про запобігання корупції", і перевірка, передбачена Законом України "Про очищення влади";

5) відбирає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду та зазначені в абзаці сорок шостому цієї частини перевірки, на кожну з вакантних посад по два кандидати, які згідно з обґрунтованим рішенням Конкурсної комісії відповідають критерію доброчесності, мають найкращу професійну компетентність для виконання службових обов'язків на адміністративній посаді у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбаченій пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону;

б) вносить Генеральному прокурору відповідні подання про призначення відібраних двох кандидатів на кожну з вакантних адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачених пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону;

7) оприлюднює інформацію про осіб, які подали заяву на участь у конкурсі, результати тестувань та іспитів стосовно кожного кандидата, а також інформацію про кандидатів, відібраних для проходження співбесіди, для проведення зазначених в абзаці сорок шостому цієї частини перевірок, та про кандидатів, відібраних Конкурсною комісією на кожну з вакантних адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачених пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону;

8) проводить повторний конкурс на адміністративні посади у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачені пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону, у разі відхилення всіх кандидатів на відповідну посаду у зв'язку з їх невідповідністю вимогам, що ставляться до вакантної адміністративної посади у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, або непроходженням відібраними кандидатами спеціальної

перевірки, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади"».

Водночас відповідно до абзацу тридцять восьмого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»:

«Кандидатури, які відповідають критеріям компетентності та добросовісності, відібрані Конкурсною комісією, по дві на кожну з адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, передбачених пунктами 1-3 частини третьої статті 39 цього Закону, подаються головою Конкурсної комісії на розгляд Генерального прокурора, який зобов'язаний протягом 10 робочих днів призначити одного з відібраних Конкурсною комісією кандидатів на кожну з посад».

З урахуванням положень абзацу п'ятого частини першої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру» конкурсна комісія, яка проводить конкурсний відбір кандидатів на посади прокурора САП, керівника і заступника керівника підрозділу САП має подібні повноваження з такими особливостями:

«На порядок визначення членів конкурсної комісії, вимоги до членів конкурсної комісії, порядку її роботи та прийняття рішення конкурсною комісією поширюються положення частини третьої цієї статті згідно з особливостями, що повноваження Генерального прокурора здійснює заступник Генерального прокурора – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури».

Аналіз наведених положень Закону України «Про прокуратуру» свідчить, що саме конкурсні комісії, які здійснюють відбір кандидатур на адміністративні посади у САП і посади прокурорів САП, проводять конкурс на зайняття відповідних посад, при цьому самостійно визначаючи критерії та методику оцінки кандидатів, та вносять обов'язкове для розгляду Генеральним прокурором України (заступником Генерального прокурора України – керівником САП) подання щодо відібраних ними кандидатів на кожну із посад. Внесення такого подання кореспондується з обов'язком Генерального прокурора України (заступника Генерального прокурора України – керівника САП) призначити одного з відібраних відповідною конкурсною комісією кандидатів на кожну посаду.

Відтак фактично передбачені частиною першою, третьою статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру» конкурсні комісії диктують законодавчо визначеним суб'єктам призначення керівного складу у САП і прокурорів САП з кого саме вони можуть обрати без жодних альтернатив і можливості відхилити подані кандидатури.

Безумовно у такому випадку вказані конкурсні комісії беруть участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття керівних посад у САП і посад прокурорів САП та надання обов'язкових для розгляду Генеральним прокурором України (заступником Генерального прокурора України – керівником САП) кандидатур на такі посади.

При цьому, згідно з абзацами другим – четвертим частини першої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»:

«Організація та проведення конкурсу здійснюються конкурсною комісією, до складу якої входять:

1) три особи, визначені заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

2) три особи, визначені заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції».

Відповідно до абзаців першого – третього, п'ятого, тринадцятого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»:

«Організація та проведення конкурсу на посаду заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, першого заступника та заступника керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюються Конкурсною комісією (далі - Конкурсна комісія), до складу якої входять:

1) три особи, визначені Генеральним прокурором на підставі пропозицій Ради прокурорів України;

2) три особи, визначені Генеральним прокурором на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції протягом останніх трьох років до дня завершення строку повноважень заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або до дня дострокового припинення його повноважень (звільнення)...

Кабінет Міністрів України визначає перелік таких міжнародних та іноземних організацій не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або протягом 20 робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом. Зазначені міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів до складу Конкурсної комісії у складі не менше трьох осіб та подають її Генеральному прокурору протягом 20 робочих днів після отримання запиту Кабінету Міністрів України. Генеральний прокурор визначає членів Конкурсної комісії протягом 10 робочих днів з дня отримання списку відповідних пропозицій від міжнародних та іноземних організацій...

Конкурсна комісія є повноважною у разі затвердження її в повному складі, передбаченому цією частиною.».

«Засідання Конкурсної комісії є повноважним, якщо в ньому беруть участь не менше чотирьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Генеральним прокурором на підставі

пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції. У разі неможливості формування кворуму засідання упродовж 10 календарних днів або двох засідань Конкурсної комісії поспіль засідання Конкурсної комісії вважається повноважним, якщо в ньому беруть участь не менше трьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Генеральним прокурором на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції. Під час такого засідання рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше двох членів Конкурсної комісії» (абзац тридцять четвертий частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»).

Більш того, абзацом тридцять п'ятим частини третьої статті 29-1 вказаного Закону право вирішального голосу під час прийняття рішень Конкурсною комісією закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями:

«Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні проголосувало не менше чотирьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Генеральним прокурором на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції. У разі однакової кількості членів Конкурсної комісії, які підтримали рішення, та кількості членів Конкурсної комісії, які не підтримали його або утрималися під час голосування, або не брали участь у голосуванні незалежно від причин, голосування з відповідного питання проводиться повторно до прийняття рішення відповідно до цього абзацу. Якщо при проведенні повторних голосувань з відповідного питання рішення відповідно до цього абзацу не прийнято протягом 24 годин з моменту першого голосування, прийнятим вважається рішення, за яке проголосувало не менше трьох членів Конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів Конкурсної комісії, визначених Генеральним прокурором на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.»

Аналіз змісту наведених положень Закону України «Про прокуратуру» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу конкурсних комісій міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цих органів, у тому числі у процедурі обрання керівного складу САП і прокурорів САП.

Так, наявність таких осіб у складі конкурсних комісій впливає на саму можливість розпочати їх роботу та є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цими органами.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення конкурсної комісії не менш ніж двома голосами членів, запропонованими міжнародними і іноземними організаціями, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних інституцій в процесі проведення конкурсного відбору кандидатів на відповідні посади у САП.

Водночас, крім органу з міжнародним компонентом, який впливає на формування штату САП, Законом України «Про прокуратуру» передбачено утворення органу, який фактично здійснює контроль за діяльністю вказаного правоохоронного органу.

Так, за змістом частини десятої статті 8-1 Закону України «Про прокуратуру» *«кожні два роки, але не частіше двох разів упродовж визначеного цим Законом строку повноважень заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, проводиться зовнішня незалежна оцінка (аудит) ефективності діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури»*, яке проводить **Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури** (далі - Комісія з проведення оцінки).

При цьому, згідно з абзацом п'ятим зазначеного положення **Комісія з проведення оцінки не лише здійснює оцінювання ефективності діяльності САП, а й самостійно визначає методологію такого оцінювання.**

Закон України «Про прокуратуру» членам Комісії з проведення оцінки для проведення оцінки (аудиту) надано право:

«1) доступу до матеріалів кримінального провадження, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у яких здійснювалося відповідними прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та було завершено, до іншої інформації (документів) у володінні Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з урахуванням обмежень, встановлених Законом України "Про державну таємницю";

2) проводити конфіденційні інтерв'ю з відповідними прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, працівниками Національного антикорупційного бюро України, працівниками інших органів державної влади та органів правопорядку, а також з іншими особами, які володіють інформацією (документами), необхідною для проведення оцінки (аудиту), з дотриманням вимог Закону України "Про державну таємницю";

3) звертатися до органів державної влади, будь-яких фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для проведення оцінки (аудиту);

4) користуватися допомогою помічників. Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням покладених на них обов'язків».

Висновок Комісії з проведення оцінки може містити рекомендації щодо усунення недоліків у роботі та посилення ефективності діяльності САП.

Висновок Комісії з проведення оцінки оприлюднюється на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора протягом п'яти днів з дня його ухвалення.

Висновок Комісії з проведення оцінки має містити обґрунтування щодо ефективності чи неефективності діяльності САП.

Водночас згідно з абзацом шістнадцятим частини десятої статті 8-1 Закону України «Про прокуратуру» висновок про неефективність діяльності САП, що спричинено неналежним виконанням обов'язків заступником Генерального прокурора – керівником САП (особою, яка виконує його обов'язки), є підставою для дострокового звільнення з цієї адміністративної посади.

Відтак висновок Комісії з проведення оцінки має прямий вплив на можливість заступника Генерального прокурора – керівника САП продовжувати здійснювати свої повноваження. Отже, **Комісія з проведення оцінки бере участь в управлінні державними справами шляхом здійснення контролю за діяльністю САП та її керівником.**

Відповідно до абзаців другої частини десятої статті 8-1 Закону України «Про прокуратуру»:

«Оцінку, зазначену в абзаці першому цієї частини, проводить Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі - Комісія з проведення оцінки) у складі трьох осіб, які призначаються Генеральним прокурором на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції».

Указаними положеннями Закону України «Про прокуратуру» визначено суб'єктами подання кандидатур до складу Комісії з проведення оцінки виключно міжнародні та іноземні організації.

Також варто врахувати, що Законом України «Про прокуратуру» не встановлено кінцевого строку, впродовж якого конкурсні комісії та Комісія з проведення оцінки здійснюватимуть свої повноваження з представниками міжнародних та іноземних організацій у своєму складі.

9) ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ (ДБР)

Відповідно до частини першої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» *«Директор Державного бюро розслідувань призначається на посаду Президентом України за поданням комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Державного бюро розслідувань (далі - Конкурсна комісія)».*

За змістом частини восьмої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»:

«Конкурсна комісія:

- 1) визначає регламент своєї роботи;*
- 2) розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу;*

3) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі;

4) відбирає із загального числа кандидатів осіб, з якими проводить на своєму засіданні співбесіду, та осіб, щодо яких проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України "Про запобігання корупції", і перевірка, передбачена Законом України "Про очищення влади";

5) відбирає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду, одного кандидата, що відповідає вимогам до Директора Державного бюро розслідувань та, згідно з обґрунтованим рішенням Конкурсної комісії, має найкращі професійний досвід, знання і якості для виконання службових обов'язків на цій посаді;

6) оприлюднює інформацію про кандидатів, які подали заяву на участь у конкурсі, а також інформацію про трьох кандидатів, відібраних для проходження співбесіди в Конкурсній комісії, про кандидата, відібраного Конкурсною комісією для призначення на посаду Директора Державного бюро розслідувань;

7) проводить повторний конкурс у разі відхилення кандидата, відібраного Конкурсною комісією для призначення на посаду Директора Державного бюро розслідувань, у зв'язку з його невідповідністю встановленим вимогам або непроходженням спеціальної перевірки, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", та/або перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади"».

Аналіз наведених положень Закону України «Про Державне бюро розслідувань» свідчить, що саме Конкурсна комісія проводить конкурс на зайняття посади Директора ДБР та визначає своїм рішенням одного кандидата, який пропонується на призначення на відповідну посаду.

При цьому, навіть у випадку відхилення кандидата, відібраного Конкурсною комісією, суб'єкт призначення керівника ДБР не має права самостійно визначити іншу кандидатуру, а повинен очікувати проведення повторного конкурсу та нової пропозиції від Конкурсної комісії.

Відтак фактично Конкурсна комісія диктує законодавчо визначеному суб'єкту призначення Директора ДБР (Президенту України) з кого саме він може обрати без жодних альтернатив.

Безумовно у такому випадку Конкурсна комісія бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади Директора ДБР та надання обов'язкової для розгляду Президентом України кандидатури на таку посаду.

При цьому, згідно з абзацами першим – сьомим частини третьої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»:

«До складу Конкурсної комісії входять:

1) три особи, визначені Президентом України;

2) три особи, визначені Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать організація та діяльність органів досудового розслідування;

3) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання і протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України.

Міністерство закордонних справ України визначає перелік таких міжнародних організацій не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень Директора Державного бюро розслідувань або протягом семи робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом.

Кожна така міжнародна організація протягом п'яти робочих днів може запропонувати Кабінету Міністрів України не більше трьох кандидатів до складу Конкурсної комісії або погодити пропозицію спільного списку кандидатів до складу Конкурсної комісії.

Рішення про визначення членів Конкурсної комісії приймається на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України не пізніше ніж через 14 днів з дня надходження пропозицій міжнародних організацій».

Також варто врахувати, що Законом України «Про Державне бюро розслідувань» не встановлено кінцевого строку, впродовж якого Конкурсна комісія здійснюватиме свої повноваження з представниками міжнародних та іноземних організацій у своєму складі.

10) ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (ДЕРЖМИТСЛУЖБА)

Відповідно до частини першої статті 570-2 Митного кодексу України «Керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, призначається на посаду Кабінетом Міністрів України за поданням керівника центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, за пропозицією комісії з проведення конкурсу (далі – конкурсна комісія)».

За змістом частин дев'ятої, тринадцятої статті 570-2 Митного кодексу України:

«9. Конкурсна комісія:

1) визначає та оприлюднює регламент своєї роботи, порядок проведення конкурсу, а також критерії та методику оцінювання кандидатів на посаду керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

2) визначає умови та строки проведення конкурсу в частині, не визначеній цим Кодексом, розміщує оголошення про проведення конкурсу на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України;

3) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі, досліджує матеріали стосовно кандидатів, оцінює професійний досвід, знання та особисті якості кандидатів;

4) проводить тестування кандидатів на знання законодавства, тестування загальних здібностей, виконання практичних завдань та інших тестувань або завдань (у разі їх призначення конкурсною комісією);

5) за результатами тестувань відбирає кандидатів, з якими на своєму засіданні проводить співбесіду щодо відповідності критеріям доброчесності та професійної компетентності;

6) відбирає із загального числа кандидатів осіб, стосовно яких проводяться спеціальна перевірка, передбачена Законом України "Про запобігання корупції", і перевірка, передбачена Законом України "Про очищення влади";

7) з числа кандидатів, які пройшли тестування, співбесіду та перевірки, передбачені пунктами 4–6 цієї частини, шляхом відкритого голосування окремо стосовно кожного кандидата відбирає двох кандидатів, які згідно з обґрунтованим рішенням конкурсної комісії мають найкращі професійний досвід, знання та особисті якості для виконання посадових обов'язків керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, а також відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності; вносить керівнику центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику подання стосовно цих двох кандидатів;

8) оприлюднює інформацію про осіб, які подали заяву про участь у конкурсі, результати тестування та виконання завдань стосовно кожного кандидата (у тому числі оцінки, виставлені кожним членом конкурсної комісії кожному кандидату, якщо виставлення оцінок передбачено методикою оцінювання), інформацію про кандидатів, відібраних для проведення співбесіди та перевірок, передбачених пунктами 4–6 цієї частини, та про кандидатів (кандидата), включених до подання для призначення на посаду керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, а також іншу інформацію про конкурсний відбір та діяльність конкурсної комісії, передбачену цим Кодексом та актами конкурсної комісії;

9) проводить повторний конкурс у разі відхилення всіх кандидатів у зв'язку з їх невідповідністю вимогам до керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, передбаченим цим Кодексом, або у зв'язку з непроходженням спеціальної перевірки, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", чи перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади"...

13. Керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, вносить на розгляд Кабінету Міністрів України подання про призначення відібраного з числа учасників конкурсу кандидата на посаду керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Кабінет Міністрів України протягом 10 днів з дня внесення керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, подання про призначення кандидата на посаду керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, на відкритому засіданні призначає таку особу на посаду керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику».

Аналіз наведених положень Митного кодексу України свідчить, що саме конкурсна комісія проводить конкурс на зайняття посади Голови Держмитслужби та вносить обов'язкове для розгляду Міністра фінансів України подання щодо відібраних нею кандидатів на зазначену посаду. Внесення такого подання кореспондується з обов'язком Міністра фінансів України внести на розгляд до Кабінету Міністрів України подання про призначення одного з відібраних саме конкурсною комісією кандидатів на посаду Голови Держмитслужби.

При цьому, Кабінет Міністрів України має впродовж 10 днів з дня внесення подання Міністром фінансів України призначити таку особу на посаду Голови Держмитслужби.

Відтак фактично конкурсна комісія диктує законодавчо визначеному органу призначення керівника центрального органу виконавчої влади з кого саме він може обрати без жодних альтернатив і права на відхилення поданої кандидатури.

Безумовно у такому випадку конкурсна комісія бере участь в управлінні державними справами шляхом проведення конкурсу на зайняття посади Голови Держмитслужби та надання обов'язкових для розгляду Міністром фінансів України та Кабінетом Міністрів України кандидатур на таку посаду.

При цьому, за змістом абзаців першого – четвертого частини третьої, абзацу восьмого частини четвертої статті 570-2 Митного кодексу України:

«До складу конкурсної комісії включаються шість осіб, які визначаються Кабінетом Міністрів України, з них:

три особи – на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до дня закінчення строку повноважень керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, або до дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сферах проведення структурних реформ, фінансової та технічної підтримки України, запобігання і протидії корупції;

три особи – на підставі пропозицій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Міністерство закордонних справ України визначає перелік відповідних міжнародних та іноземних організацій не пізніше ніж за три місяці до дня закінчення строку повноважень керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, або протягом трьох робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень у порядку, встановленому цим Кодексом. Зазначені міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів до складу конкурсної комісії у складі не менше трьох осіб...

Конкурсна комісія вважається повноважною у разі її затвердження в повному складі, передбаченому частиною третьою цієї статті.»

Більш того, **абзацами першим – третім частини п'ятої статті 570-2 Митного кодексу України** право вирішального голосу під час прийняття рішень конкурсною комісією закріплено за членами такої комісії, запропонованими саме міжнародними та іноземними організаціями:

«Рішення конкурсної комісії приймаються на її засіданні. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували не менше чотирьох членів конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів конкурсної комісії, визначених Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій».

У разі однакової кількості членів конкурсної комісії, які підтримали рішення, та кількості членів конкурсної комісії, які не підтримали його або утрималися під час голосування, або не брали участі у голосуванні незалежно від причини, голосування з відповідного питання проводиться повторно до прийняття рішення відповідно до абзацу першого цієї частини.

Якщо при проведенні повторних голосувань з відповідного питання рішення відповідно до абзацу першого цієї частини не прийнято протягом 24 годин з моменту першого голосування, вважається прийнятим рішення, за яке проголосувало не менше трьох членів конкурсної комісії, у тому числі не менше двох членів конкурсної комісії, визначених Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій».

Аналіз змісту наведених положень Митного кодексу України свідчить про те, що особи, запропоновані до складу конкурсної комісії міжнародними та іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі обрання Голови Держмитслужби.

Так, наявність таких осіб у складі конкурсної комісії впливає на саму можливість розпочати її роботу та є обов'язковою умовою для ухвалення рішень цим органом.

Разом з цим, положення щодо обов'язкового підтримання рішення конкурсної комісії не менш ніж двома голосами членів, запропонованими міжнародними і іноземними організаціями, забезпечує привілейоване становище представників відповідних міжнародних інституцій в процесі проведення конкурсного відбору кандидатів на відповідну посаду.

Водночас, крім органу з міжнародним компонентом, який впливає на визначення особи, яка очолює Держмитслужбу, Митним кодексом України передбачено утворення органу, який фактично здійснює контроль за діяльністю вказаного центрального органу виконавчої влади.

Так, за змістом частини дев'ятої статті 570-1 Митного кодексу України Через один рік та через три роки з дня призначення керівника Держмитслужби, проводиться зовнішня незалежна оцінка (аудит) ефективності діяльності зазначеного центрального органу виконавчої влади, що здійснюється *Комісією з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику* (далі – Комісія з проведення оцінки).

При цьому, згідно з абзацом сьомим зазначеного положення Комісія з проведення оцінки не лише здійснює оцінювання (аудит) ефективності діяльності Держмитслужби, а й самостійно визначає критерії та методику проведення такого оцінювання (аудиту), у тому числі критерії визнання неналежним виконання обов'язків керівником Держмитслужби, та критерії неефективності діяльності Держмитслужби.

Митним кодексом України членам Комісії з проведення оцінки для проведення оцінки (аудиту) надано право:

«1) доступу до інформації щодо експортно-імпортних операцій конкретних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, матеріалів справ про порушення митних правил, особових справ посадових осіб, іншої інформації та документів, які є у володінні центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, з урахуванням обмежень, передбачених Законом України "Про державну таємницю";

2) проводити конфіденційні інтерв'ю з посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та його територіальних органів, працівниками інших органів державної влади, а також з іншими особами, які володіють інформацією (документами), необхідними для проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту), з дотриманням вимог Закону України "Про державну таємницю";

3) звертатися до органів державної влади, будь-яких фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту). Орган або особа, які отримали запит Комісії з проведення оцінки, зобов'язані надати 10 необхідні пояснення та/або документи (їх копії) чи інформацію протягом 10 календарних днів з дня отримання запиту;

4) користуватися допомогою помічників.

Члени Комісії з проведення оцінки, їхні помічники мають право збирати, зберігати та аналізувати інформацію, необхідну для проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту), у тому числі персональні дані, інформацію з обмеженим доступом. Порядок доступу та обробки інформації з обмеженим доступом (крім інформації, віднесеної до державної таємниці відповідно до закону) визначає Комісія з проведення оцінки.»

У висновку Комісії з проведення оцінки повинен міститися обґрунтований висновок щодо ефективності діяльності Держмитслужби, а також рекомендації щодо підвищення ефективності його діяльності та усунення виявлених недоліків у роботі.

Водночас згідно з абзацом вісімнадцятим частини дев'ятої статті 570-1 Митного кодексу України висновок Комісії з проведення оцінки про неефективність діяльності Держмитслужби та неналежне виконання обов'язків його керівником є підставою для звільнення керівника Держмитслужби.

Відтак висновок Комісії з проведення оцінки має прямий вплив на можливість Голови Держмитслужби продовжувати здійснювати свої повноваження, а також впливає на формування державної митної політики,

оскільки містить обов'язкові для врахування зазначеним центральним органом виконавчої влади рекомендації щодо підвищення ефективності його діяльності. Отже, Комісія з проведення оцінки бере участь в управлінні державними справами шляхом здійснення контролю за діяльністю Держмитслужби та її керівником.

Відповідно до абзаців другого, четвертого, п'ятого частини дев'ятої статті 570-1 Митного кодексу України:

«Зовнішня незалежна оцінка (аудит), передбачена абзацом першим цієї частини, проводиться Комісією з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (далі – Комісія з проведення оцінки), у складі трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років до проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сферах проведення структурних реформ, фінансової та технічної підтримки України, запобігання та протидії корупції...»

Міністерство закордонних справ України визначає перелік відповідних міжнародних та іноземних організацій протягом 10 календарних днів з дня прийняття рішення про початок формування Комісії з проведення оцінки. Зазначені міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів до складу Комісії з проведення оцінки у складі не менше трьох осіб та не менше одного кандидата на заміну у разі дострокового припинення повноважень члена Комісії з проведення оцінки.

Рішення про визначення членів Комісії з проведення оцінки приймається на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України не пізніше ніж через 14 календарних днів з дня надходження пропозицій міжнародних та іноземних організацій. Таке рішення повинно містити перелік визначених членів Комісії з проведення оцінки, а також перелік кандидатів на заміну членів Комісії з проведення оцінки у разі дострокового припинення їх повноважень (у кількості не менше одного кандидата).».

Указаними положеннями Митного кодексу України визначено суб'єктами подання кандидатур до складу Комісії з проведення оцінки виключно міжнародні та іноземні організації.

Більш того, регулюючи питання діяльності Держмитслужби та інших митних органів законодавець пішов ще далі, передбачивши створення додаткових «допоміжних» органів, які повинні провести одноразову атестацію діючих посадових осіб цих органів – атестаційні комісії.

Так, відповідно до абзаців першого, другого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»:

«З метою підтвердження належного рівня доброчесності та професійної компетентності посадові особи митних органів, крім керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та його першого заступника і заступників, призначених відповідно до статті 570-1 Митного кодексу України, підлягають одноразовій атестації відповідно до цього Закону.

Проведення атестації розпочинається за рішенням керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, яке у день його прийняття оприлюднюється на офіційному веб-сайті такого центрального органу виконавчої влади. Протягом 14 календарних днів з дня прийняття такого рішення 24 посадові особи митних органів, які підлягають атестації, подають письмову заяву про надання згоди на проходження атестації або про відмову від проходження атестації».

«Атестація проводиться атестаційними комісіями, що утворюються за рішенням керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику.

Атестація проводиться у дві черги:

перша черга атестації – для заступників керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, керівників підрозділів центрального апарату центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та їх заступників, керівників митних органів та їх заступників;

друга черга атестації – для інших посадових осіб митних органів» (абзаци сьомий – десятий вказаного вище положення Закону).

При цьому проходження такої атестації є обов'язковою умовою для продовження посадовою особою митних органів здійснення своїх повноважень, оскільки відповідно до абзацу шостого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» неподання посадовою особою митних органів, яка підлягає атестації, письмової заяви про надання згоди на проходження атестації або її письмова відмова від проходження атестації є підставою для припинення державної служби такої особи.

Так само безпосередній вплив на можливість продовження державної служби в митному органі має висновок атестаційної комісії. Так згідно з абзацами двадцять першим, п'ятдесят четвертим, п'ятдесят п'ятим пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»:

«Атестаційна комісія за результатами проведення атестації приймає одне з таких рішень: рішення про успішне проходження посадовою особою

митного органу атестації або рішення про неуспішне проходження посадовою особою митного органу атестації...

Рішення атестаційної комісії про неуспішне проходження атестації посадовою особою митного органу є підставою для припинення державної служби такої особи.

Рішення про звільнення такої посадової особи приймається суб'єктом призначення або керівником державної служби у 14-денний строк з дня прийняття відповідного рішення атестаційної комісії».

Більш того, за змістом пункту 8 частини третьої статті 570 Митного кодексу України «на службу до митних органів не може вступити особа, яка ... була звільнена з митних органів у зв'язку з неподанням письмової заяви про надання згоди на проходження атестації, передбаченої Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів», у зв'язку з письмовою відмовою від проходження такої атестації або на підставі рішення атестаційної комісії про неуспішне проходження зазначеної атестації – протягом 10 років з дня звільнення».

Аналіз наведених положень свідчить про те, що рішення атестаційної комісії має безпосередній вплив на формування складу митних органів, а також можливість громадян України продовжувати проходження державної служби у таких органах та і взагалі в подальшому мати право на призначення на відповідні посади державної служби.

Відтак, атестаційні комісії беруть участь в управлінні державними справами шляхом проведення оцінювання діючих посадових осіб митних органів та фактично прийняття остаточного рішення про можливість продовження ними державної служби у таких органах.

Натомість відповідно до абзаців одинадцятого – тринадцятого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»:

«До складу кожної атестаційної комісії першої черги атестації включаються 12 членів, з яких:

шість осіб визначаються керівником центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

шість осіб визначаються міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сферах проведення структурних реформ, фінансової та технічної підтримки України, запобігання та протидії корупції, з числа відібраних ними представників від громадських об'єднань, спілок, асоціацій та інших об'єднань юридичних осіб, що протягом останніх трьох років здійснюють діяльність, спрямовану на покращення бізнес-клімату, захист прав та інтересів бізнесу в Україні. Перелік таких міжнародних та іноземних організацій надається Міністерством

закордонних справ України на запит керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, і оприлюднюється на офіційному веб-сайті цього центрального органу виконавчої влади. Зазначені міжнародні та іноземні організації погоджують пропозицію спільного списку кандидатів до складу атестаційних комісій».

При цьому, згідно з абзацом вісімнадцятим зазначеного положення **Закону: «Засідання атестаційної комісії першої черги атестації є повноважним, якщо на ньому присутні не менше семи членів атестаційної комісії, з яких не менше трьох її членів, визначених на підставі пропозицій зазначених у цьому пункті міжнародних та іноземних організацій, та трьох членів, визначених керівником центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику».**

Більш того, абзацами дев'ятнадцятим, двадцятим пункту 3 розділу II **«Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»** умовою прийняття рішень атестаційною комісією є обов'язкове підтримання його, у тому числі, членами такої комісії, запропонованими міжнародними і іноземними організаціями:

«Рішення атестаційної комісії першої черги атестації вважається прийнятим, якщо на засіданні атестаційної комісії за нього проголосували не менше семи членів атестаційної комісії, у тому числі не менше трьох її членів, визначених на підставі пропозицій зазначених у цьому пункті міжнародних та іноземних організацій, та трьох членів, визначених керівником центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику.

У разі однакової кількості членів атестаційної комісії першої черги атестації, які підтримали рішення, та кількості членів, які не підтримали його або утрималися під час голосування, або не брали участі в голосуванні незалежно від причини, голосування з відповідного питання проводиться повторно до прийняття рішення згідно з абзацом дев'ятнадцятим цього пункту.».

Аналіз змісту наведених положень Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» свідчить про те, що особи, запропоновані до складу атестаційної комісії міжнародними і іноземними організаціями, відіграють вирішальну роль у роботі цього органу, у тому числі у процедурі оцінювання посадових осіб митних органів.

Так, наявність таких осіб у складі атестаційної комісії впливає на повноважність засідань такого органу та є обов'язковою умовою для ухвалення ним рішень.

Крім того, відповідно до частини першої статті 572-2 Митного кодексу України посадові особи митних органів під час проходження служби підлягають перевірці на добросовісність та моніторингу способу життя,

періодичність та порядок проведення яких визначається Кабінетом Міністрів України.

З метою сприяння митним органам в організації проведення перевірки посадових осіб митних органів на добросовісність та моніторингу способу життя утворюється *дисциплінарний комітет* (частина перша статті 572-3 Митного кодексу України).

За змістом частини третьої цієї статті Митного кодексу України у разі виявлення під час перевірки на добросовісність та моніторингу способу життя ознак недобросовісної поведінки, у тому числі невідповідності рівня життя посадової особи митного органу задекларованому нею майну і доходам, наявності конфлікту інтересів, незаконного збагачення чи необґрунтованих активів відповідна інформація є підставою для звернення митного органу до відповідного спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції для вжиття ним необхідних заходів у межах компетенції та є обов'язковою підставою для відкриття дисциплінарного провадження стосовно такого працівника.

Відтак дисциплінарний комітет бере участь в управлінні державними справами шляхом оцінювання та контролю за діяльністю діючих посадових осіб митних органів.

Разом з тим, відповідно до абзаців першого – четвертого частини другої статті 572-3 Митного кодексу України:

«До складу Дисциплінарного комітету входять:

1) три посадові особи митних органів, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, відповідають критеріям професійної етики та добросовісності, мають досвід роботи не менше семи років у системі митних органів або на посадах державної служби;

2) три особи, визначені міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх трьох років надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сферах проведення структурних реформ, фінансової та технічної підтримки України, запобігання та протидії корупції, з числа відібраних ними представників громадських об'єднань, спілок, асоціацій та інших об'єднань юридичних осіб, що протягом останніх трьох років здійснюють діяльність, спрямовану на покращення бізнес-клімату, захисту прав та інтересів бізнесу в Україні (за згодою);

3) одна особа, визначена Радою бізнес-омбудсмена».

Відтак вказаним положенням Митного кодексу України закладено можливість включення до складу органу, який здійснює вплив на проходження посадовими особами митних органів державної служби, представників міжнародних і іноземних організацій, які не обов'язково мають бути громадянами України.

При цьому, згідно з абзацом шостим частини другої статті 572-3 Митного кодексу України: *«З метою підтримки діяльності та роботи членів Дисциплінарного комітету можуть залучатися експерти, фахівці міжнародних та іноземних організацій (за згодою)».*

Указаним положенням передбачено участь у роботі дисциплінарного комітету експертів і фахівців лише міжнародних та іноземних організацій. Наведене свідчить про дискримінацію українських експертів і фахівців, які позбавлені у таких спосіб брати участь у роботі цього органу.

Також варто врахувати, що Митним кодексом України не встановлено кінцевого строку, впродовж якого конкурсна комісія, Комісія з проведення оцінки, атестаційна комісія та дисциплінарний комітет здійснюватимуть свої повноваження з представниками міжнародних та іноземних організацій у своєму складі. Лише підпунктом 4 пункту 5 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» дано доручення Кабінету Міністрів України протягом 6 років з дня набрання чинності цим Законом забезпечити підготовку і подання на розгляд Верховної Ради України законопроекту про припинення участі міжнародних та іноземних організацій у формуванні комісії з проведення конкурсу на зайняття посади керівника Держмитслужби та Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Держмитслужби через 8 років з дня набрання чинності цим Законом.

Проте існують обґрунтовані сумніви щодо виконання відповідного доручення, особливо враховуючи досвід ігнорування доручення, наданого Урядом стосовно подібних комісій, створених для добору кандидатур на посаду Директора НАБУ та проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) зазначеного органу.

ЯК ВИСНОВОК можна зазначити, що залучення міжнародних експертів до процесів управління державними справами в Україні супроводжується низкою негативних аспектів, що можуть мати серйозні наслідки для суверенітету, незалежності та довіри громадян до державних органів.

Одним із ключових ризиків участі міжнародних експертів є потенційне обмеження державного суверенітету. Конституція України визначає, що український народ є єдиним джерелом влади (стаття 5 Конституції України), а державний суверенітет означає незалежність та неподільність влади.

Залучення міжнародних експертів до державних органів або процесів призначення посадовців може розглядатися як передача частини національних повноважень до зовнішніх суб'єктів, що ускладнює забезпечення повної незалежності управління. У такому контексті держава може бути сприйнята як залежна від рекомендацій чи рішень, що виходять за межі її юрисдикції, що особливо відчутно у випадках, коли міжнародні експерти використовують право вето або можуть блокувати певні кандидатури, як це має місце у відборі членів ВРП, ВККС, Рахункової палати, доборі суддів КСУ та ВАКС, призначенні керівництва НАБУ, НАЗК, ДБР, САП, Держмитслужби.

Інший важливий аспект – це конфлікт інтересів. Багато міжнародних експертів представляють певні організації або країни, що мають власні політичні або економічні інтереси в Україні.

Наприклад, у рамках антикорупційних реформ в Україні функціонують органи, де міжнародні експерти здійснюють значний вплив на відбір кадрів, що може бути інтерпретовано як захист інтересів іноземних країн або міжнародних інституцій. Така ситуація породжує сумніви щодо їхньої неупередженості та об'єктивності у прийнятті рішень, що має особливо чутливе значення для стратегічно важливих державних посад.

Ще одним викликом є слабка соціальна легітимність. Участь іноземних фахівців іноді викликає недовіру серед громадянського суспільства, яке сприймає це як недовіру до національних кадрів та фахівців. Коли процеси управління або призначення проводяться за значного впливу міжнародних експертів, частина населення може сприймати це як вияв недовіри до внутрішніх управлінських здібностей України та обмеження її самостійності. Як наслідок, відсутність довіри з боку громадян призводить до зниження підтримки реформ, що може значно уповільнити чи навіть скомпрометувати ефективність запроваджених змін.

Залучення міжнародних експертів також створює залежність від іноземного фінансування. Багато ініціатив, пов'язаних із міжнародними експертами, фінансуються міжнародними донорами, що робить їхню діяльність залежною від іноземної фінансової підтримки. Якщо таке фінансування буде скорочене або припинене через зміну пріоритетів міжнародних партнерів, українські державні органи, які залежать від цієї підтримки, можуть зазнати негативного впливу, що загрожує довготривалій стабільності цих структур.

З огляду на зазначене, залучення міжнародних експертів якщо це дійсно необхідно повинно відбуватися з урахуванням правових і політичних меж, які забезпечують захист суверенітету, незалежності та самостійності України. Це вимагає чіткого законодавчого регулювання, яке б встановлювало прозорі рамки для участі міжнародних експертів і водночас гарантувало, що кінцеві рішення залишаються за національними органами, а не зовнішніми учасниками. Лише збалансований підхід, який враховує всі потенційні ризики, здатен забезпечити успішну реалізацію реформ без втрати державної автономії та суспільної довіри до органів управління.

У зв'язку з цим варто зазначити, що утворені при державних органах комісії, групи, ради здійснюють безпосередній вплив на формування відповідних державних органів, на забезпечення формування державної політики у відповідних сферах та на можливість громадян України займати певні посади, у тому числі державної служби. Ці комісії, групи, ради безумовно беруть участь в управлінні державними справами, оскільки мають законодавчо закріплені механізми впливу на державні органи та можливість прийняття ними тих чи інших рішень, а також контролю за діяльністю таких органів та їх посадових осіб.

Залучення міжнародних експертів до процесів управління державними справами в Україні через участь у роботі в таких комісіях, групах, радах

суб'єктами відповідних законодавчих ініціатив, як правило, позиціонується як засіб підвищення прозорості, незалежності й відповідності міжнародним стандартам.

Водночас запроваджена в Україні модель регулювання відповідних відносин безумовно не забезпечує досягнення задекларованої легітимної мети, оскільки порушує основоположні конституційні принципи верховенства права та державотворення (суверенітет, право народу України на його реалізацію, єдність державної влади).

З огляду на вищезазначене, законодавчі положення, що впроваджують участь іноземних громадян та міжнародних організацій в управлінні державними справами, у формуванні та функціонуванні ключових державних органів України (а саме положення: пунктів 5, 6, 11 – 14, абзацу першого пункту 19, пункту 20 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України»; частини двадцять третьої статті 9-1, пунктів 23-1, 23-2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищу раду правосуддя»; пунктів 50, 51 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; частин четвертої, п'ятої статті 8, статті 9, пунктів 8 – 12, 14, 15 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»; підпунктів 1, 2, 5 пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату»; абзаців першого – третього, восьмого, дев'ятого, тринадцятого частини третьої, абзаців першого – третього частини четвертої статті 7, абзаців другого, третього, шостого частини сьомої статті 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»; частини другої, абзацу другого частини четвертої, абзацу першого частини п'ятої статті 6, абзаців другого, третього частини четвертої статті 14 Закону України «Про запобігання корупції»; абзацу другого частини десятої статті 8-1, абзаців другого – четвертого частини першої, абзаців першого – третього, п'ятого, тринадцятого, тридцять четвертого, тридцять п'ятого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру»; абзаців першого – сьомого частини третьої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»; абзаців другого, четвертого, п'ятого частини дев'ятої статті 570-1, абзаців першого – четвертого частини третьої, абзацу восьмого частини четвертої, абзаців першого – третього частини п'ятої статті 570-2, абзаців першого – четвертого, шостого частини другої статті 572-3 Митного кодексу України; абзаців одинадцятого – тринадцятого, вісімнадцятого – двадцятого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»), викликають обґрунтовані сумніви щодо їхньої відповідності преамбулі, статті 1, частині першій статті 2, частинам другій, четвертій статті 5, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 17, частині першій статті 38 Конституції України.

Саме тому суб'єкт права на конституційне подання – 56 народних депутатів України – звертається до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України, окремі положення Законів України, які передбачають участь іноземних експертів у відборі та формуванні державних органів, а також здійсненні контролю за діяльністю таких органів та їх посадових осіб.

Таке рішення сприятиме відновленню конституційних гарантій державного суверенітету та захисту права Українського народу на управління власною державою без втручання ззовні.

2. ЩОДО ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ РОЗГЛЯДУ, УХВАЛЕННЯ ТА НАБРАННЯ ЧИННОСТІ ЗАКОНАМИ УКРАЇНИ, ЯКИМИ ЗАПРОВАДЖЕНО УТВОРЕННЯ «ДОПОМІЖНИХ» ОРГАНІВ З МІЖНАРОДНИМ КОМПОНЕНТОМ

1) Варто зазначити, що перші спроби започаткування утворення органів у системі правосуддя, які нібито мають лише сприяти у доборі кандидатур на посади членів ВРП та ВККС, та запровадження включення до складу таких органів представників міжнародних та іноземних організацій здійснено ще у 2021 році під час прийняття Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» від 13 липня 2021 року № 1629-IX (*Відомості Верховної Ради, 2021, № 40, ст.326*) (далі – Закон № 1629-IX) та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» від 14 липня 2021 року № 1635-IX (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 38, ст.320*) (далі – Закон № 1635-IX). Саме цими Законами внесено відповідні зміни до Законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя», щодо яких у цьому конституційному поданні ставиться питання про їх відповідність Конституції України.

Натомість прийняття зазначених Законів відбулося із порушення конституційної процедури їх розгляду, ухвалення та набрання чинності.

Так, єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, до повноважень якої належить прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Законотворчість – основна функція Верховної Ради України, яка є найважливішою і найбільш змістовно значущою, оскільки в її межах формується правова система держави, забезпечується правове регулювання відносин, що виникають у суспільстві і потребують законодавчого регулювання.

Саме тому дотримання конституційної процедури розгляду та ухвалення законів через найвищий рівень її нормативного закріплення є запорукою утвердження України як правової держави (стаття 1 Основного Закону України), дотримання в Україні верховенства права (стаття 8 Конституції

України), а також унеможливлення виникнення сумнівів щодо легітимності прийнятих законів.

При цьому конституційно визначена процедура розгляду, ухвалення та набрання чинності законами повинна обов'язково застосовуватися як найвищий імператив, незалежно від волевиявлення народних депутатів України та Президента України як активних учасників законодавчого процесу. Як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 9 жовтня 2007 року № 7-рп/2007 в справі № 1-25/2007 (*Офіційний вісник України, 2007 р., № 79, стор. 183, стаття 2963, код акта 41259/2007*): «у законодавчій процедурі забезпечується безперервність і наступність у проходженні законопроекту шляхом унормованих послідовних дій суб'єктів права на законодавчу ініціативу, органів Верховної Ради України, її Голови, Президента України, які завершуються лише після оприлюднення та опублікування закону».

Конституційний Суд України у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*) вказав, що Верховна Рада України повинна здійснювати свою діяльність на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України (частина друга статті 6, частина друга статті 19, стаття 85 Конституції України).

Основний Закон України містить комплекс інтегральних приписів, які мають процесуальний характер і нормативно врегульовують діяльність парламенту щодо розгляду та ухвалення законів, до яких слід віднести:

– порядок роботи парламенту встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України (частина п'ята статті 83);

– прийняття Верховною Радою України рішень виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування (частина друга статті 84);

– здійснення народним депутатом України голосування особисто на засіданнях парламенту (частина третя статті 84);

– ведення засідань Верховної Ради України Головою Верховної Ради України, а також здійснення ним інших повноважень, передбачених Конституцією України, у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України (частини друга, третя статті 88);

– прийняття Верховною Радою України законів, постанов та інших актів більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією України (стаття 91);

– право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентіві України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України (частина перша статті 93).

Водночас процедура набрання чинності законом визначена статтею 94 Основного Закону України та передбачає, серед іншого, підписання закону Головою Верховної Ради України перед його направленням Президенту України.

Однак, під час прийняття Закону № 1629-IX і Закону № 1635-IX було допущено ряд порушень конституційно визначеної процедури розгляду, ухвалення та набрання ними чинності, з огляду на таке.

Відповідно до *частини другої статті 84 Конституції України* рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування.

Конституційний Суд України у Рішенні від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі № 1-6/2002 (*Офіційний вісник України, 2002 р., № 44, стор. 190, стаття 2045, код акта 23555/2002*) надав чітке визначення юридичного змісту поняття «сесія» та «засідання», згідно з яким основною формою діяльності Верховної Ради України є пленарні засідання під час сесій, які є регулярними зібраннями народних депутатів відповідного скликання у визначений час, у визначеному місці і які проводяться за встановленою процедурою.

У цьому ж Рішенні орган конституційної юрисдикції зазначив, що сесії і засідання Верховної Ради України не є органами і тому не можуть мати власних повноважень. У зв'язку з цим **питання про повноважність сесії чи засідання Верховної Ради України з юридичної точки зору змістовно збігається з питанням про повноважність Верховної Ради України при прийнятті того чи іншого рішення на її пленарному засіданні під час певної сесії**.

У Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 в справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*) Конституційний Суд України підтвердив свою правову позицію щодо визначальних аспектів проведення пленарних засідань, наголосивши, що вони є основною формою діяльності Верховної Ради України, які являють собою періодичні зібрання народних депутатів України під час сесії парламенту, які відбуваються за встановленою процедурою, у визначений час та у визначеному місці.

Натомість процеси розгляду та ухвалення Закону № 1629-IX і Закону № 1635-IX в частині їх здійснення **за встановленою процедурою** не відповідає конституційним критеріям.

Так, дотримання встановленої Конституцією України процедури розгляду, ухвалення та набрання чинності законів також слід розглядати через призму положень Регламенту, що обумовлено приписами *частини п'ятої статті 83, а також частин другої та третьої статті 88 Основного Закону України* щодо здійснення Головою Верховної Ради України своїх конституційних повноважень, зокрема, стосовно ведення пленарного засідання, організації роботи, а також підписання прийнятих Верховною Радою України актів у порядку, встановленому Регламентом.

Зокрема, врегульована нормами Регламенту законодавча процедура передбачає можливість скасувати результати голосування за закон до моменту його підписання Головою Верховної Ради України.

Так, статтею 48 Регламенту визначено механізм скасування рішення Верховної Ради України до підписання відповідного акта Верховної Ради України Головою Верховної Ради України, яка передбачає право народного депутата України чи іншого суб'єкта права законодавчої ініціативи у разі порушення встановленої Регламентом процедури при розгляді й голосуванні проекту закону звернутися до Голови Верховної Ради України та внести проект

постанови Верховної Ради України про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття закону в цілому.

Такий проект постанови після його розгляду в комітеті, до предмета відання якого належать питання регламенту, має бути розглянутий Верховною Радою України без голосування про включення до порядку денного на пленарному засіданні.

При цьому Голова Верховної Ради України відповідно до частини третьої статті 130 Регламенту не може підписати закон без розгляду відповідних пропозицій народного депутата України Верховною Радою України у порядку, передбаченому статтею 48 Регламенту.

Відтак внесення народним депутатом України проекту постанови Верховної Ради України про скасування рішення парламенту про прийняття закону в цілому є одним із способів реалізації його права законодавчої ініціативи, передбаченого статтею 93 Конституції України. Водночас встановлений статтею 48 Регламенту механізм є важливою складовою процедури розгляду, ухвалення та набрання чинності законом, оскільки являє собою останню можливість парламенту як колегіального органу розглянути питання її відповідності Конституції України та Регламенту і як наслідок підтвердити або скасувати результати голосування за закон до моменту його підписання Головою Верховної Ради України.

У зв'язку з цим зазначаємо, що 29 червня 2021 року Верховна Рада України ухвалила рішення про прийняття у другому читанні та в цілому Закону № 1629-ІХ, а 8 липня 2021 року Президент України повернув його для повторного розгляду парламентом зі своїми пропозиціями.

Відповідно до частини першої статті 132 Регламенту у разі якщо Президент України застосував право вето щодо прийнятого Верховною Радою України закону і у визначеній частиною другою статті 94 Конституції України строк повернув закон до Верховної Ради України зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями, наслідком цього є скасування результатів голосування за закон у цілому і відкриття процедури його повторного розгляду у Верховній Раді України.

З такої правової позиції випливає, що право вето Президента України має скасувальний характер, тобто внаслідок його застосування, по суті, скасовується рішення Верховної Ради України.

Варто зазначити, що за таких обставин у разі застосування главою держави права вето повторний розгляд закону парламентом не є кардинально відмінним від звичайної процедури розгляду і ухвалення закону. Згідно зі статтею 134 Регламенту розгляд пропозицій Президента України до повернутого ним закону здійснюється у загальному порядку голосування пропозицій і поправок на пленарному засіданні Верховної Ради України відповідно до статті 45 Регламенту. Прийнятий після повторного розгляду закон із пропозиціями Президента України підписується Головою Верховної Ради України.

13 липня 2021 року Закон № 1629-IX повторно прийнято в цілому з врахуванням пропозицій Президента України.

Разом з тим, народним депутатом України С.В. Власенком було подано проект Постанови Верховної Ради України (реєстр. № 3711-д-П2) (*режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72525*), яким передбачалося скасувати вказане рішення Верховної Ради України від 13 липня 2021 року про повторне прийняття в цілому з врахуванням пропозицій Президента України Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (реєстр. № 3711-д від 29.01.2021), як таке, що прийняте з порушенням Конституції України та Регламенту.

Водночас після прийняття Закону № 1635-IX у другому читанні та в цілому окремими народними депутатами України було внесено три проекти постанови Верховної Ради України (реєстр. № 5068-П1, 5068-П2, 5068-П3) (*режим доступу відповідно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72500; http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72523; http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72541*) про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття у другому читанні та в цілому проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя (реєстр. № 5068 від 15.02.2021).

Згідно з пояснювальними записками до вказаних проектів постанов підставами для їх внесення слугувала необхідність усунення порушень вимог Конституції України та Регламенту, які мали місце під час розгляду вказаного проекту Закону у другому читанні та прийнятті Закону № 1635-IX в цілому.

Разом з тим розгляд питання щодо скасування результатів голосування за Закон № 1629-IX і Закон № 1635-IX та голосування за вказані проекти постанов Верховної Ради України відбулося із порушенням конституційних приписів щодо вимоги прийняття Верховною Радою України рішень більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією України (*стаття 91*).

В обґрунтування тези щодо порушення статті 91 Основного Закону України зазначаємо, що відповідно до юридичної позиції Конституційного Суду України «закони, постанови та інші акти, які під час голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України були підтримані встановленою більшістю голосів від її конституційного складу, вважаються прийнятими» (абзац п'ятий пункту 1 мотивувальної частини Рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98 у справі № 1-19/98(*Офіційний вісник України, 1998 р., № 27, стор. 139, стаття 1009, код акта 5659/1998*)).

Водночас орган конституційного контролю, здійснивши аналіз відповідних положень Основного Закону України, сформував правову позицію, відповідно до якої **Верховна Рада України правомочна приймати закони і реалізовувати інші конституційно визначені повноваження за умови**

присутності на її пленарних засіданнях на момент голосування не менше тієї кількості народних депутатів України, яка згідно з Конституцією України необхідна для прийняття відповідного рішення (частина четверта статті 89, стаття 91, частина четверта статті 94, частини друга, п'ята, шоста статті 111, частина перша статті 135, стаття 155, частина перша статті 156) (абзац другий пункту 2 резолютивної частини Рішення від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі № 1-6/2002 (*Офіційний вісник України, 2002 р., № 44, стор. 190, стаття 2045, код акта 23555/2002*), абзац четвертий пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*)).

Більш того, Конституційний Суд України наголосив на тому, що процедура розгляду та ухвалення парламентом законопроектів, розгляд пропозицій до них повинні ґрунтуватися на принципах, визначених Конституцією України. Недотримання цих принципів або нехтування ними порушує демократичні вимоги щодо конституційної процедури розгляду та ухвалення законопроектів, а також ставить під сумнів легітимність прийнятих законів (підпункт 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі №1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*)).

Таким чином, Верховна Рада України має проводити голосування, зокрема, й щодо рішення про скасування результатів голосування за закон лише за умови присутності на відповідному пленарному засіданні на момент голосування народних депутатів України у кількості, не меншій, ніж необхідно для прийняття відповідного рішення.

При цьому наголошуємо, що згідно з частиною десятою статті 48 Регламенту рішення про скасування результатів голосування за закон, постанову чи інший акт Верховної Ради України в цілому приймається більшістю голосів народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Проте під час обговорення та голосування за рішення про скасування результатів голосування за Закон № 1635-ІХ в цілому було присутньо лише 99 народних депутатів України, що було зафіксовано перед початком такого засідання під час реєстрації народних депутатів України.

Водночас під час обговорення та голосування за проект Постанови про скасування рішення Верховної Ради України про повторне прийняття в цілому з урахуванням пропозицій Президента України Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (реєстр. № 3711-д від 29.01.2021) (№3711-д-П2) в цілому було присутньо лише 120 народних депутатів України.

Вказані обставини підтверджуються даними електронного голосування та стенограмою позачергового пленарного засідання Верховної Ради України від 20 липня 2021 року, які розміщені на офіційному вебсайті парламенту та є

публічно доступними, та відеозаписом позачергового пленарного засідання, наданим парламентським телеканалом «Рада» (додається).

Наведене засвідчує, що процедура розгляду та прийняття парламентом рішень щодо скасування результатів голосування за Закон № 1629-IX і Закон № 1635-IX здійснювалася з порушенням принципів, визначених статтею 91 Конституції України.

Недотримання цих принципів та нехтування ними під час позачергового пленарного засідання 20 липня 2021 року в ході обговорення та прийняття парламентом рішень з вказаних питань порушило демократичні вимоги щодо конституційності процедури розгляду та ухвалення законопроектів, а також делегітимізувало Закон № 1629-IX і Закон № 1635-IX.

Указане також свідчить про недотримання вимог *частини п'ятої статті 83 Конституції*, якою визначено, що порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України, а також *частин другої і третьої статті 88 Основного Закону України*, які зобов'язують Голову Верховної Ради України, зокрема, підписувати акти, прийняті Верховною Радою України, саме у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України.

Також допущення відхилення від конституційних стандартів процедури розгляду та ухвалення рішень Верховної Ради України дає підстави для висновку про порушення і *статті 93 Основного Закону України*.

Так, розуміння змісту визначеного у статті 93 Основного Закону України права законодавчої ініціативи Конституційним Судом України закріплено у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*), у якому зазначено, що реалізація права законодавчої ініціативи передбачає не лише внесення проектів законів, інших актів до парламенту, а й обов'язковий розгляд законодавчих ініціатив відповідних суб'єктів.

Тож розгляд законопроектів, інших актів, внесених народними депутатами України на пленарному засіданні Верховної Ради України, що включає обговорення та голосування щодо них, є невід'ємною складовою реалізації їх права законодавчої ініціативи.

Важливо наголосити, що право законодавчої ініціативи, передбачене у статті 93 Конституції України, а також процедура ухвалення рішень Верховної Ради України відповідно до *частин другої, третьої статті 84 Конституції України* безпосередньо кореспондуються із конституційним обов'язком парламенту розглянути внесені проекти актів Верховної Ради України, а також прийняти чи відхилити їх шляхом особистого голосування народних депутатів України на пленарних засіданнях парламенту.

Наведене дає підстави для висновку, що право внесення суб'єктами законодавчої ініціативи проекту рішення про скасування результатів голосування за закон дозволяє забезпечити прийняття закону з урахуванням дійсного волевиявлення народних депутатів України.

Натомість розгляд і ухвалення рішень щодо скасування результатів голосування за Закон № 1629-IX і Закон № 1635-IX за відсутності на позачерговому пленарному засіданні більшості народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України апріорі унеможливило підтримку таких рішень та прийняття відповідних актів парламенту, призвело до нехтування правом законодавчої ініціативи народних депутатів України, які внесли проекти відповідних постанов Верховної Ради України.

Про ігнорування конституційного права законодавчої ініціативи свідчить також коментар голови найбільшої депутатської фракції у Верховній Раді України – фракції політичної партії «Слуга народу» Давида Арахамії, який він надав напередодні позачергового засідання (19 липня 2021 року) та був поширений в мережі Інтернет (як приклад, режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/756502.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3283002-rada-mae-namir-20-lipna-rozblokuvati-zakoni-dla-sudovoi-reformi-kornienko.html>), а також на сайті вказаної політичної партії (режим доступу: <https://sluga-narodu.com/pozacherhove-zasidannia-20-lypnia-shcho-rozghlianut-deputaty/>). **У наведеному коментарі народний депутат України зазначив, що кворуму для процедури відхилення закону чи постанови не потрібно.**

Водночас сама лише відсутність народних депутатів України на пленарному засіданні під час розгляду питання порядку денного не дає підстав для висновку про їх намір голосувати «за» чи «проти» прийняття відповідного рішення Верховної Ради України.

Відтак ще до початку проведення голосування за проекти постанов Верховної Ради України у сесійній залі всупереч Конституції України та Регламенту було вирішено питання про їх відхилення без з'ясування дійсного волевиявлення народних депутатів України, яке може бути здійснено лише шляхом їх особистого голосування на пленарному засіданні парламенту.

Підсумовуючи, слід констатувати, що наведені відхилення від конституційних засад переконливо засвідчують, що під час розгляду, ухвалення та набрання чинності Законом № 1629-IX і Законом № 1635-IX, зокрема у ході розгляду та прийняття рішень стосовно наявності підстав для скасування результатів голосування за ці закони в цілому, а також їх підписання Головою Верховної Ради України, що є одним з етапів набрання чинності законом, не було дотримано конституційної процедури, що виявилось у сукупності порушень стосовно необхідності:

- 1) проведення пленарного засідання за встановленою процедурою;
- 2) присутності під час розгляду та ухвалення відповідних рішень не менше 226 народних депутатів України;
- 3) забезпечення права законодавчої ініціативи у частині обов'язкового розгляду Верховною Радою України у повноважному складі внесених народними депутатами України проектів рішень про скасування результатів голосування за закон;

4) дотримання визначеного Регламентом порядку підписання Головою Верховної Ради України прийнятого закону.

Наведене дає підстави для висновку, що при розгляді, ухваленні та набранні чинності Законом № 1629 і Законом № 1635-IX не було дотримано вимог частини п'ятої статті 83, частин другої, третьої статті 84, частин другої, третьої статті 88, статті 91, частини першої статті 93 Основного Закону України, що відповідно до частини першої статті 152 Конституції України є підставою для визнання вказаних законодавчих актів неконституційним повністю.

2) Так само було допущено порушення під час розгляду та ухвалення Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про Рахункову палату" та деяких інших законодавчих актів України» від 30 жовтня 2024 № 4042-IX (далі – Закон № 4042-IX), саме яким і було змінено порядок призначення на посаду членів Рахункової палати та передбачено утворення додаткового органу з міжнародним компонентом – Дорадчої групи експертів.

Як зазначалося вище, рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування (частина друга статті 84 Конституції України). При цьому, Основний Закон України (*стаття 91*) визначає, що Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

Наведене дозволяє дійти висновку, що дотримання положень частини другої статті 84 Конституції України не можливо без врахування статті 91 Основного Закону України і матиме місце лише у випадку прийняття парламентом рішень виключно на пленарних засіданнях шляхом особистого голосування щонайменше більшості народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, крім випадків, коли інша більшість передбачена самою Конституцією України.

Зазначена теза підтверджується цілою низкою Рішень Конституційного Суду України.

Зокрема, у Рішенні від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі № 1-6/2002 (*Офіційний вісник України, 2002 р., № 44, стор. 190, стаття 2045, код акта 23555/2002*) Конституційний Суд України, здійснивши аналіз змісту положень статей 84, 91 Конституції України, дійшов висновку, що для того, щоб рішення Верховної Ради України вважалось прийнятним, «в голосуванні особисто має взяти участь принаймні така кількість народних депутатів України, яка необхідна згідно з вимогами Конституції України для прийняття рішень Верховною Радою України – 226 (стаття 91), 225 (стаття 135), 300 (статті 155, 156)».

Правова доктрина конституціоналізму, практика органу конституційної юрисдикції дозволяє розцінювати внесення пропозицій та поправок до законопроектів як одну із форм реалізації права законодавчої ініціативи, передбаченого *частиною першою статті 93* Конституції України.

Розуміння змісту визначеного у статті 93 Основного Закону України права законодавчої ініціативи Конституційним Судом України закріплено у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*), в якому, зокрема, вказано, що «процедура розгляду проекту закону реалізується шляхом його внесення до парламенту, а на певних стадіях законодавчого процесу – шляхом внесення пропозицій до нього. **Реалізація права законодавчої ініціативи передбачає не лише внесення проектів законів, інших актів до парламенту, а й обов'язковий розгляд законодавчих ініціатив відповідних суб'єктів**».

Тож розгляд пропозицій та поправок до законопроектів на пленарному засіданні Верховної Ради України, що включає обговорення та голосування щодо них, є невід'ємною складовою реалізації права законодавчої ініціативи.

Конституційний Суд України також зауважив, що «право законодавчої ініціативи, передбачене у статті 93 Конституції України, а також процедура ухвалення проектів законів відповідно до частин другої, третьої статті 84 Конституції України безпосередньо кореспондуються із конституційним обов'язком парламенту розглянути внесені законопроекти, пропозиції і поправки до них, а також прийняти чи відхилити їх шляхом особистого голосування народних депутатів України на пленарних засіданнях парламенту. Процедура ухвалення проектів законів відповідно до частин другої, третьої статті 84 Конституції України безпосередньо пов'язана з обов'язком народних депутатів України особисто брати участь у голосуванні щодо законопроектів та пропозицій до них, внесених на розгляд Верховної Ради України».

Наведене дає підстави для висновку, що право внесення пропозицій та поправок тотожне праву внесення до парламенту законопроектів і дозволяє забезпечити прийняття закону з урахуванням дійсного волевиявлення народних депутатів України.

Більш того, Конституційний Суд України наголосив на тому, що «процедура розгляду та ухвалення парламентом законопроектів, розгляд пропозицій до них повинні ґрунтуватися на принципах, визначених Конституцією України. Недотримання цих принципів або нехтування ними порушує демократичні вимоги щодо конституційної процедури розгляду та ухвалення законопроектів, а також ставить під сумнів легітимність прийнятих законів» (підпункт 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі №1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*)).

Системний аналіз положень Конституції України свідчить про відсутність у ній норми, яка б передбачала спеціальну кількість голосів, необхідну для прийняття рішення Верховною Радою України про прийняття чи відхилення пропозиції чи поправки, внесеної народним депутатом України до законопроекту, що готується на друге читання. Тому розгляд зазначеного питання на пленарному засіданні Верховної Ради України має вирішуватися на

загальних підставах, визначених статтею 91 Конституції України, тобто шляхом прийняття Верховною Радою України рішення більшістю від її конституційного складу.

Особисте голосування народного депутата України означає його безпосереднє волевиявлення з питань, які розглядаються парламентом. Таким чином, обов'язковою умовою прийняття рішень парламентом є особиста участь народного депутата України у голосуванні, що є проявом його особистого волевиявлення.

Конституційний Суд України у Рішенні від 7 липня 1998 року № 11-рп/1998 у справі № 1-19/98 (*Офіційний вісник України, 1998 р., № 27, стор. 139, стаття 1009, код акта 5659/1998*) (абзаци четвертий, шостий пункту 1 мотивувальної частини) зазначив, що «голосування у Верховній Раді України в контексті частини другої статті 84 Конституції України – це дія, якою на пленарному засіданні завершується обговорення проектів законів, постанов, інших актів та приймаються рішення Верховної Ради України (стаття 91 Конституції України) і яка здійснюється народними депутатами України особисто. Рішеннями Верховна Рада України також відхиляє законопроекти, їх окремі частини та поправки до них після їх обговорення.

Разом з тим у частині другій статті 84 Конституції України, як і в будь-якому іншому положенні Конституції України, не встановлено вимог щодо порядку проведення голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України, в тому числі випадків і підстав визнання голосування таким, що не відбулося, та проведення переголосувань у разі необхідності. Ці питання підлягають врегулюванню ... в законі про регламент Верховної Ради України».

Дійсно, Конституція України, встановлюючи вимогу особистого голосування народними депутатами України на засіданнях Верховної Ради України, не визначає порядку проведення такого голосування. Проте, виходячи з положень частини п'ятої статті 83 Конституції України, при вирішенні питання про дотримання конституційної процедури розгляду, ухвалення або набрання чинності законами, іншими актами дотримання процедури голосування розкривається з урахуванням вимог Регламенту Верховної Ради України.

Регламент таким чином визначає процедуру відкритого голосування у Верховній Раді України: «Голосування здійснюється народним депутатом особисто за допомогою електронної системи шляхом голосування «за», «проти» або «утримався» в залі засідань Верховної Ради» (частина третя статті 47).

З огляду на зазначене, Верховна Рада України на вимогу суб'єкта права законодавчої ініціативи має розглянути внесені ним до законопроекту пропозиції та поправки на пленарних засіданнях парламенту, а також прийняти рішення щодо їх підтримки або відхилення більшістю від конституційного складу парламенту (тобто, не менше 226 народними депутатами України) шляхом голосування «за», «проти» або «утримався» в залі засідань Верховної Ради України.

Проте, під час обговорення та прийняття рішень щодо поправок і пропозицій, внесених до законопроекту № 7588 народними депутатами України Тимошенко Ю.В. та іншими (№ 475, 480, 483 та 493) , а також народним депутатом України Гончаренком О.О. та іншими (№ 498) на пленарному засіданні 29 жовтня 2024 року окремі парламентарі, як вбачається зі стенограми засідання, розміщеної на вебсайті Верховної Ради України, а саме: Тимошенко Ю.В. о 16:13:02; 16:23:32; 16:26:46; 16:29:25, Кучеренком О.Ю. о 16:44:47 та Гончаренком О.О. о 16:53:16; 16:54:56.

Водночас головуючий на засіданні Верховної Ради України – Перший заступник Голови Верховної Ради України Корнієнко О.С. ігнорував звернення народних депутатів України щодо необхідності усунення порушення Конституції України, Регламенту Верховної Ради України, а також встановлення присутності у залі засідань реальної кількості народних депутатів України та ставив окремі поправки і пропозиції на голосування неповноважним складом парламенту.

Відповідно до даних електронного голосування та відеофіксації пленарного засідання під час розгляду 29 жовтня 2024 року поправок та пропозицій до законопроекту (реєстр. № 10044-д від 16.09.2024) частина народних депутатів України, які зареєструвалися для участі у триваючому пленарному засіданні ще в перший день засідання (7 лютого 2023 року), були відсутні у залі засідань та не голосували. Так, під час голосування за окремі поправки до законопроекту кількість народних депутатів України, які голосували «за», «проти» чи «утримались», відображена на табло, є рівною або й навіть меншою за 35 осіб.

Вказані обставини підтверджуються даними електронного голосування та стенограмами пленарного засідання Верховної Ради України за 29 жовтня 2024 року, які розміщені на офіційному вебсайті парламенту та є публічно доступними, відеозаписами пленарного засідання, наданими парламентським телеканалом «Рада» та народним депутатом України, присутнім на засіданні (додаються).

Зокрема, на 22 хвилині наданого телеканалом «Рада» відеозапису пленарного засідання за 19 жовтня 2024 року народним депутатом України Тимошенко Ю.В. звертається увага головуючого на відсутність у залі засідання необхідної кількості народних депутатів України та необхідність зробити сигнальне голосування, щоб зафіксувати реальну присутність у залі народних депутатів України. Проте головуючий відмовляється задовольнити її прохання, обґрунтовуючи це тим, що це його право, а не обов'язок. Так само є очевидною відсутність необхідної кількості народних депутатів України до закінчення засідання у цей день.

Наведені докази засвідчують, що **процедура розгляду та прийняття парламентом рішень щодо поправок та пропозицій до законопроекту № 10044-д здійснювалася з порушенням конституційних принципів.** Водночас недотримання цих принципів та нехтування ними під час пленарного засідання 29 жовтня 2024 року в ході обговорення та прийняття парламентом рішень щодо поправок і пропозицій порушило демократичні вимоги щодо

конституційності процедури розгляду та ухвалення законопроекту № 10044-д, а також делегітимізувало Закон № 4042-IX.

Підсумовуючи, слід констатувати, що наведені відхилення від конституційних засад переконливо засвідчують, що під час ухвалення Закону № 4042-IX, зокрема у ході розгляду та прийняття рішень стосовно поправок і пропозицій, не було дотримано конституційної процедури, що виявилось у сукупності порушень стосовно необхідності:

1) прийняття Верховною Радою України рішень виключно на пленарному засіданні, яке проводиться за встановленою процедурою, шляхом голосування;

2) присутності під час розгляду пропозицій та поправок до законопроекту № 10044-д та прийняття рішення щодо їх підтримки або відхилення не менше 226 народних депутатів України;

3) забезпечення права законодавчої ініціативи у частині права народних депутатів України на обговорення внесених ними законодавчих ініціатив (поправок і пропозицій) на пленарному засіданні та обов'язкового голосування за них за встановленою процедурою.

Відтак при розгляді та ухваленні Закону № 4042-IX не було дотримано вимог частини другої статті 84, статті 91, частини першої статті 93 Основного Закону України, що відповідно до частини першої статті 152 Конституції України є підставою для визнання вказаного законодавчого акту неконституційним повністю.

За змістом статті 8 Конституції в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а конституційні права і свободи людини та громадянина визначають цілі і зміст законів та спрямованість діяльності у тому числі органу законодавчої влади і забезпечуються правосуддям, передусім органом конституційного контролю.

Виходячи із принципу гарантування Основним Законом України судового захисту, судова діяльність має спрямовуватись на захист кожного, а особливо самої Конституції України від будь-яких посягань.

При цьому конституційний контроль відіграє визначальну роль у забезпеченні верховенства Конституції України.

Окремо варто зауважити, що Конституційний Суд України визнавав закони України такими, що в цілому не відповідають Конституції України, з підстав порушення конституційної процедури їх розгляду та ухвалення (Рішення Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018(*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*) та від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 в справі № 1-1/2018(2556/14) (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 41, стор. 77, стаття 1460, код акта 90232/2018*).

Враховуючи те, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти повинні їй відповідати, зважаючи на необхідність утвердження конституційного правопорядку та забезпечення балансу влад в державі, на підставі статей 8, 147, 150, 152 Конституції,

керуючись статтями 7, 8, 50, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити конституційне провадження за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань», «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України, а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України».

2. Визнати такими, що не відповідають преамбулі, статті 1, частині першій статті 2, частинам другій, четвертій статті 5, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 17, частині першій статті 38 Конституції України:

1) положення пунктів 5, 6, 11 – 14, абзацу першого пункту 19, пункту 20 розділу IV «Перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII;

2) положення частини двадцять третьої статті 9-1, пунктів 23-1, 23-2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII;

3) положення пунктів 50, 51 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII;

4) положення частин четвертої, п'ятої статті 8, статті 9, пунктів 8 – 12, 14, 15 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII;

5) положення підпунктів 1, 2, 5 пункту 4-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII;

6) положення абзаців першого – третього, восьмого, дев'ятого, тринадцятого частини третьої, абзаців першого – третього частини четвертої статті 7, абзаців другого, третього, шостого частини сьомої статті 26 Закону

України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII;

7) положень частини другої, абзацу другого частини четвертої, абзацу першого частини п'ятої статті 6, абзаців другого, третього частини четвертої статті 14 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII;

8) положень абзацу другого частини десятої статті 8-1, абзаців другого – четвертого частини першої, абзаців першого – третього, п'ятого, тринадцятого, тридцять четвертого, тридцять п'ятого частини третьої статті 29-1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII;

9) положень абзаців першого – сьомого частини третьої статті 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII;

10) положень абзаців другого, четвертого, п'ятого частини дев'ятої статті 570-1, абзаців першого – четвертого частини третьої, абзацу восьмого частини четвертої, абзаців першого – третього частини п'ятої статті 570-2, абзаців першого – четвертого, шостого частини другої статті 572-3 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI, абзаців одинадцятого – тринадцятого, вісімнадцятого – двадцятого пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» від 17 вересня 2024 року № 3977-IX.

3. Визнати такими, що не відповідають частині п'ятій статті 83, частинам другій, третій статті 84, частинам другій, третій статті 88, статті 91, частині першій статті 93 Конституції України, Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» від 13 липня 2021 року № 1629-IX та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» від 14 липня 2021 року № 1635-IX.

4. Визнати таким, що не відповідає частини другій статті 84, статті 91, частині першій статті 93 Конституції України, Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України» від 30 жовтня 2024 року № 4042-IX.

5. Залучити до участі у цьому конституційному провадженні за дорученням народних депутатів України уповноважених представників суб'єкта права на конституційне подання Тимошенко Юлію Володимирівну та Власенка Сергія Володимировича.

6. У зв'язку із значним суспільним резонансом порушеного у конституційному поданні питання просимо відповідно до статей 64, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» визнати конституційне

провадження за вказаним конституційним поданням невідкладним та розглядати справу у порядку усного провадження.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ ТА МАТЕРІАЛІВ, ЩО ДОДАЮТЬСЯ:

1) додаток до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань», «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України, а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України» з підписами 56 народних депутатів України на 5 арк.;

2) витяг з Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР на 12 арк.;

3) витяг із Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII на 19 арк.;

4) витяг із Загальної декларації прав людини 1948 року на 1 арк.;

5) витяг із Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року на 1 арк.;

6) Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року на 3 арк.;

7) витяг із Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII на 8 арк.;

8) витяг із Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII на 12 арк.;

9) витяг із Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII на 6 арк.;

10) витяг із Закону України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII на 6 арк.;

11) витяг із Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII на 14 арк.;

12) витяг із Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII на 8 арк.;

- 13) витяг із Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII на 10 арк.;
- 14) витяг із Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII на 4 арк.;
- 15) витяг із Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI на 14 арк.;
- 16) витяг із Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» від 17 вересня 2024 року № 3977-IX на 7 арк.;
- 17) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» від 13 липня 2021 року № 1629-IX на 9 арк.;
- 18) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» від 14 липня 2021 року № 1635-IX на 12 арк.;
- 19) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України» від 30 жовтня 2024 року № 4042-IX на 14 арк.;
- 20) витяг із Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI на 10 арк.;
- 21) витяг із Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року № 794-VII на 1 арк.;
- 22) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» щодо Громадської ради міжнародних експертів» від 8 жовтня 2024 року № 3996-IX на 2 арк.;
- 23) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення статусу Національного антикорупційного бюро України у відповідність з вимогами Конституції України» від 19 жовтня 2021 року № 1810-IX на 9 арк.;
- 24) Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 в справі № 1-5/2005 на 5 арк.;
- 25) Рішення Конституційного Суду України від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 у справі № 1-1/2018(2556/14) на 6 арк.;
- 26) Рішення Конституційного Суду України від 9 жовтня 2007 року № 7-рп/2007 в справі № 1-25/2007 на 4 арк.;
- 27) Рішення Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 на 4 арк.;

28) Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі № 1-6/2002 на 7 арк.;

29) Рішення Конституційного суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98 у справі № 1-19/98 на 6 арк.;

30) відеозапис позачергового пленарного засідання Верховної Ради України 20 липня 2021 року, наданий парламентським телеканалом «Рада», на 1 DVD-диску;

31) відеозапис пленарного засідання Верховної Ради України 29 жовтня 2024 року, наданий парламентським телеканалом «Рада», на 1 флеш-накопичувачі.

ДОДАТОК ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України»,
«Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів»,
«Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату»,
«Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання
корупції», «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань»,
«Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення
особливостей проходження служби в митних органах та проведення
атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України,
а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України
«Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо
відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»,
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку
обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та
діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та
«Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату»
та деяких інших законодавчих актів України»

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Номер посвідчення	Підпис
1.	Литомошенко Юлія Волод.	162	
2.	Корнелюк Ірина Іванівна	167	
3.	Консевиченко Андрій	238	
4.	Курченко Жанна Іванівна	178	
5.	Смолов Михайло Володимирович	452	
6.	Бондарев Костянтин Анат.	175	
7.	Милославський Микола	176	
8.	Позігук Андрій Вікторович	182	
9.	Кобалько Вікторівна	184	
10.	Кучеренко Олександр	179	
11.	Волынець Михайло Якович	181	

Всього: 56 (п'ятдесят шість) осіб
 с.1 11 (одинадцять) осіб

04.02.2014.

Продовження додатку до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань», «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України, а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України»

1

12.	Євтушок Сергій Миколайов. 436	
13.	Намвайська Олександрівна Велентин	169
14.	Власенко Сергій Володимирович	170
15.	Сорокоз Анне Костянтинівна	299
16.	Зелоробний Ю.С.	143
17.	Мажуренко Г.Г.	404
18.	Званісов Р.Д.	354
19.	Бурміз А.П.	144
20.	Слободська А.К.	161
21.	Мороз Р.В.	220
22.	Григоренко З.С.	249
23.	Лукашев О.А.	314

С.Л. Кравченко (підпис)

09.12.2024р

Продовження додатку до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України»,
«Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів»,
«Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про
Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про
прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань»,
«Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення
особливостей проходження служби в митних органах та проведення
атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України,
а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про
судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення
роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»,
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку
обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності
дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та
«Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату»
та деяких інших законодавчих актів України»

24.	Воронько Олег Євгеніович	309
25.	Григоренко Н. І.	155
26.	Гуцунко А. В.	401
27.	Вейко Ю. А.	125
28.	Колотилова	146
29.	Горюха І. І.	136
30.	Піддубний О. І.	156
31.	Сторак М. І.	140
32.	Міжвацька І. І.	30
33.	Кемерель В. П.	148
34.	Шемель С. П.	206
35.	Чорний В. І.	151

С.З 12 (дванадцять) сторінок

04.12.2014 р

Продовження додатку до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України»,
«Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів»,
«Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про
Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про
прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань»,
«Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення
особливостей проходження служби в митних органах та проведення
атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України,
а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про
судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення
роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»,
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку
обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності
дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та
«Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату»
та деяких інших законодавчих актів України»

36.	Маєс-Ремко М.П.	153
37.	Будімейстер Л.А.	424
38.	Яцик Ю.Г.	285
39.	Кашура О.А.	48
40.	Губінь В.О.	171
41.	Митвешенко С.А.	357
42.	Мейгиз О.П.	233
43.	Мвенко В.Е.	185
44.	Фрмо В.О.	310
45.	Кольох В.В.	298
46.	Бунік С.В.	304
47.	Богданенко А.В.	364

С. 4. 12 (двадцять) підписів

09.12.2019р

Продовження додатку до конституційного подання
 щодо відповідності Конституції України (конституційності)
 окремих положень Законів України «Про Конституційний Суд України»,
 «Про Вищу раду правосуддя», «Про судоустрій і статус суддів»,
 «Про Вищий антикорупційний суд України», «Про Рахункову палату», «Про
 Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про
 прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань»,
 «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення
 особливостей проходження служби в митних органах та проведення
 атестації посадових осіб митних органів» та Митного кодексу України,
 а також в цілому Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про
 судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення
 роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»,
 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку
 обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності
 дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» та
 «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату»
 та деяких інших законодавчих актів України»

48.	Защита М. І.	303
49.	Тис О.Т.	402
50.	Славко М.В.	98
51.	Дануца О.А.	305
52.	Григоренко І.С.	36
53.	Костюк А.В.	73
54.	Горбенко І.М.	268
55.	Мен М.В.	103
56	Тришук Т. О.М.	272

С. 5 з (вісім) сторінок.

14.12.2024
 Якою 56 (вісімдесят шість) сторінок
 народних депутатів України
 звернено звернення.
 В.о. керівника управління кадрів
 Віталія Коваленка
 М. Редко

04.12.2024